

Milan Markelj

KLICAJI

**Komentarji,
objavljeni v rubriki Klicaji
1986 – 2009**

Milan Markelj
KLICAJI
Uvodniki, objavljeni v Dolenjskem listu
v rubriki Klicaj

Uredil in oblikoval:
Milan Markelj

MiM e-knjiga
Novo mesto
2014

Knjiga je avtorsko zaščitena
in v svobodni rabi samo za branje.
Trženje ni dovoljeno.

VSEBINA

VOLILNI KORAK	6
ZGLED IZ DAVNIH ČASOV	7
DIMASTI INTERESI	9
K NAM LE PO KAPLJAH	11
VZOR DRUGAČNEGA KOVA	13
VZNIK ŠIROKE JAVNOSTI	15
SIMBOL SLOVENSKE POMLADI	17
TRAVE SO NAM SESTRE, NEBO NAM JE BRAT	19
KO NI VEČ ENE RESNICE	21
POD LASTNO ZASTAVO	23
TURIZEM IN SUVERENOST	25
JLA ZOPER PLEBISCIT	27
V STOLETJIH LE EDEN	29
UMIK JLA – PRIHOD RAZUMA	31
KLIC K DUHOVNOSTI	33
PRAZNOVATI ALI NE?	35
CVETI, A NE NA VSEH VEJAH	37
KAPLJICA ZA KAPLJICO	39
VOTLI PRAZNIK?	41
JANUSOV OBRAZ NAŠE KNJIGE	43
VERJETI STROKOVNJAKOM?	45
PRAZNI ALI POLNI PRAZNIKI	47
SMO ODPADKOVNO RAZVITI	49

DRŽAVA KOT VREDNOTA	51
DAN SPOMINA IN OPOMINA	54
ALI GRE ZA KORAK NAPREJ?	56
KNJIGA JE DARILO	58
UČENJE ZA VSE ŽIVLJENJE	60
SAMO NEKAJ OBROBNEGA?	62
PESNIK IN NJEGOVO RODNO MESTO	64
OSEBNA PRAZNIČNA INVENTURA	66
JE RES PREVEČ KULTURE?	68
KULTURA NAŠA VSAKDANJA	70
VRNIMO PREŠERNA PREŠERNU!	72
K PREHLADU NAGNJENA KULTURA	74
POPLAVA JEZIKOVNE NEMARŠČINE	76
PRAZNIK ZAVEZE	78
COPRNIJE Z DNEVOM MRTVIH	80
DAN, DVA ALI VSI?	82
TA VESELE IN TA ŽALOSTNE	84
VANDALSKA NESPAMET	86
ZAŽIVI ŠELE V ROKAH BRALCA	88
KULTURA NAŠA PUSTNA MASKA?	90
ODŠEL JE V ZGODOVINO	92
PESMI MADE IN HONGKONG?	95
KULTURA: OKRASJE ALI NUJA?	97
VIHAR IZ ZAMAHA METULJEVIH KRIL	100
NE OSTANIMO DOMA!	103
NAJ NE BODO PRAZNIKI PRAZNI	105
DODAJMO NEKAJ VSEBINE!	107

MEJMO SE FAJN KULTURNO!	110
ŠEPETALNICA PRETEKLOSTI	113
DNEVI UPANJA IN VESELJA	115
JEZIK IN KNJIGA, TEMELJA NAŠE KULTURE	117
POČEN ZVON?	120

VOLILNI KORAK

Dolenjski list 10, 6. marec 1986

V

naši deželi ljubimo prelomne dogodke in zelo radi okličemo za prelomno marsikaj, kar niti po obliki niti po vsebini ne zasluži tega. Za nekatere so tudi sedanje volitve z vsemi predvolilnimi postopki vred prelomne. A da bi ta beseda ne potegnila v resne zadeve praznine, ki se je zavlekla vanjo, bi raje rekli, da niso prelomne. So le korak k tistemu, čemur bi lahko poenostavljeno rekli več demokratičnosti. Širši izbor evidentiranih možnih kandidatov, odprte liste, ustrežnejša izobrazbena in starostna sestava, manj kroženja kadrov, večja kritičnost pri ocenjevanju in izbiri, vse to pomeni korak, ki je v volilno dogajanje prinesel nekaj več živosti, hkrati pa pokazal, da je mogoče ustrezneje razčleniti sito, skozi katerega ljudje precejajo tiste, ki naj bi z vso odgovornostjo utirili naš voz na poti, ki zanesljiveje pelje tja, kamor smo se že pred desetletji namenili.

ZGLED IZ DAVNIH ČASOV

Dolenjski list 28, 10. julij 1986

Casovni prepad štirih stoletij nas loči od tistih vrenja polnih časov, ko se je slovenska narodna zavest začejala oblikovati, najprej nezavedno v kmečkih uporih in nato jasneje v besedi, natisnjeni v knjigah – prvih slovenskih knjigah sploh. Od tega, za Slovence izjemno pomembnega dogajanja ni mogoče ločiti imena in osebnosti Primoža Trubarja. Od 28. junija, to je dneva njegove smrti, pa do teh dni potekajo različne prireditve in slovesnosti v počastitev 400–letnice njegove smrti. Založbe so izdale več knjig, tako ali drugače povezanih s Trubarjem, slovesne prireditve so bile v Dendingnu, kjer je Trubar dolga leta služboval in tudi umrl, na rodni Raščici, v Ljubljani in še kje, odprli so razstave, zapisali in izrekli veliko besed, obnovili Trubarjevo domačijo.

Sprašujemo se, ali je vse to le goli formalizem,

vljudnostno klanjanje izginulim težnjam? Ali pa gre morda za spletnje in potrjevanje živih vezi, ki jih kot posamezniki in kot narod čutimo do Trubarja in njegovih. Mislim, da gre za slednje. Trubar je danes – in danes morda še posebej – živ. Živ kot zgled pristne ljubezni do materinega jezika in svojega naroda, zgled odprtosti do naprednih gibanj in mišljenj, zgled premagovanja togih, a splošno sprejetih smeri razmišljanj, zgled za humanistično vero v kulturno preobrazbo sveta, ne v preobrazbo z močjo orožja (naivno, a kako lepo je Trubar verjel, da bo strašnega Turka ugnala knjiga!). Trubar je zgled moža, ki ne klone in ostane zvest svojim prepričanjem, pa čeprav mora v »nigdirdom« do smrti. Taka močna in jasno opredeljena osebnost, ki je hkrati zelo odprta in strpna, osebnost, ki svoje identitete ne prodaja za piškave trenutne cilje, ki je ponosna nase, a se tujega ne boji in tuje spoštuje, ki jemlje in daje v skupno zakladnico, takšna osebnost je – in če ni, bi morala biti! – zgled.

Zato praznovanje 400-letnice Trubarjeve smrti naj ne bi ostalo le pri tem, da bi prežvečili nekaj letnic in zapeli nekaj hval. Živeti in delovati bi morali po Trubarjevo!

DIMASTI INTERESI

Dolenjski list 30, 25. julij 1986

Tako kot pri mnogih drugih stvareh, kjer se križajo različni interesi, pa prevlada pač tisti, ki ima močnejšo podporo, je tudi pri kajenju oziroma, bolj natančno povedano, pri proizvodnji in potrošnji tobačnih izdelkov. Na eni strani so proizvajalci in kadilci ter z njimi država, ki na račun obeh polni praznine v blagajni, na drugi pa so tisti, ki s prvimi morajo živeti in delati v zakajenih prostorih, ker menda imajo kadilci pravico s svojim zasebnim užitkom uničevati poleg svojega še zdravje z njimi bivajočih.

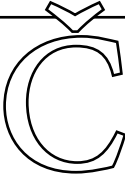
Razglas RK SZDL, katerega povzetek objavljamo v tej številki, kliče k akciji za omejevanje in preprečevanje kajenja. Že dolgo je jasno in dokazano, da kajenje in bivanje v zakajenih prostorih škodi, še posebno mladini, ki se pri nas na žalost vse bolj oprijemlje cigaret. Splošno zdravje je prav gotovo nekaj, kar po pomenu presega posameznikovo zadovoljstvo. In najbrž je že tudi močno vprašljivo, ali med

denarci, ki pritečejo v državno blagajno od prodaje cigaret, in denarci, ki iz nje odtečejo zaradi istih cigaret (boleznine, zdravljenja, požari), še stoji enačaj, če ni morda odtok že večji.

Zakajene sejne sobe, javni lokali, delovni prostori, širjenje kadilskih razvad, vse to govori o moči interesa, ki najbrž ni najgloblji družbeni interes. In če od zakrknjenih kadilcev in ta hip nastajajočih ljubiteljev tobaka ne moremo pričakovati hitrih sprememb, pa jih lahko tam, kjer se z zakoni zaščiti in uveljavi bistvenejši interes. Kdaj že bi lahko zakonsko omejili kajenje v javnih in delovnih prostorih in kdaj že bi lahko proizvajalce zakonsko obvezali, da bi na vsako škatlico cigaret natisnili poceni, a zelo učinkovito opozorilo **KAJENJE ŠKODI VAŠEMU ZDRAVJU!** Ne imeli bi klavrnega občutka, da eno govorimo, drugo pa delamo.

K NAM LE PO KAPLJAH

Dolenjski list 29, 17. julij 1986

e bi narisali turistični zemljevid Evrope in bi posamezne države zavzemale površine po številu tujih turistov, ki jih gostijo, potem bi se Jugoslavija zmanjšala na zelo majhen košček. V že tako malem koščku bi še mnogo manjši ostal za Slovenijo (vemo, da je glavna privlačnost Jadran), na tem že tako neznatnem koščku pa bi najbrž s še tako močnim povečevalnim steklom ne našli širše Dolenjske.

Že dolgo vrsto let upamo, da bomo od turizma iztržili lep kos kruha. Zdaj bi potrebovali še toliko večjega, ker smo ga precej – v tujini spečenega! – že pojedli in ga je pač treba vrniti. Toda turizem se ne obrača po željah, to je posel in zanj veljajo zakoni, ki so marsikdaj še bolj neizprosni kot v ostalem gospodarstvu. Nedvomno pa igra v turizmu izjemno pomembno vlogo informacija.

O majhnosti dolenskega turizma nas prepriča tudi publikacija, ki so jo letos pripravili v centru za turistično in ekonomsko propagando. Publikacija »101 fact about Slovenia« (101 dejstvo o Sloveniji) je namenjena tujim turistom in je zelo zgoščena, a vendar dovolj informativna. Tujemu gostu poda zanimiv oris Slovenije in njenih turističnih zmogljivosti ter vsega, kar bi turista lahko zanimalo. Dolenjska ima v publikaciji šestinko strani! Če prištejemo zraven še zapis o Pleterjah in omembo naših toplic, potem se pokaže, da Dolenjska ponuja tujemu gostu izjemno malo celo v primerjavi z zgoščeno predstavitvijo ostale Slovenije.

Kdo se bo še čudil, če od kolon, ki ta čas pritiskajo na naše mejne prehode, k nam pricurlja le kaplja.

VZOR DRUGAČNEGA KOVA

Dolenjski list 39, 26. september 1986

Saj vemo, kdo so tisti, ki dandanes pripravijo ljudi, da zapuste udobje doma in si odtrgajo nekaj uric od počitka, še kako potrebne- ga utrujenim od dela in lova za dinarjem več, ki naj bi omogočil nakup kake od nepotrebnih »življenjskih potrebščin«. To so junaki belih aren, umetniki okroglega usnja, zvezde s hrupnega popevkarskega neba in morda še kakšna popularna osebnost, ki teši katero od temeljnih potreb ljudstva, kot nam izraža staro reklo »kruha in iger«. Zadnjo nedeljo je bila Raščica, mali kraj na Dolenjskem, zbirališče več kot deset tisoč ljudi. Prišli so počastit spomin na Primoža Trubarja. A glej, ta mož ni drvel na smučeh, ni zabijal golov, ni bi glavni dobitnik na tomboli, ni bil govornik, obtežen z zaslugami, da je ljudstvo sito. Nekaj drugega, povsem drugega je bil Trubar. Pred dobrimi štirimi stoletji in nekaj desetletji je dal svo-

jemu narodu prvo knjigo v njegovem jeziku, dar, ki ne spada ne h kruhu in ne k igram. Za ta dar smo mu danes hvaležni in zato častimo njegov spomin. Tudi iz takih spodbud in nagibov se lahko zbere večtisočglava množica.

VZNIK ŠIROKE JAVNOSTI

Dolenjski list 24, 16. junij 1988

V zadnjem času se pri nas vrstijo dogodki, ki vznemirjajo, čeprav različno, slovensko in jugoslovansko javnost, vojsko in politiko. To troje se je namreč zapletlo v vrtinec, za katerega je ta čas težko reči, kako se bo odvrtil. Po nenavadno ostrih ocenah jugoslovanskega političnega vrha o pisanju nekaterih slovenskih časopisov o JLA in izrečenih ter doslej ne zanikanih izjavah o specialni vojni v Sloveniji, je sledila »skrivnostna« seja vojaškega sveta, nato pa je ob pomanjkanju ustreznih informacij začel delovati stroj govoric o načrtovanem vojaškem udaru v Sloveniji ter o valu aretacij, ki naj bi zadušile proces demokratizacije v naši republiki, in nazadnje zares tri aretacije.

Sledili so številni protesti, nastal je odbor za varstvo človekovih pravic, sledili so pozivi po dodatnem in izčrpnem informiranju ter zahteve, da slovenska

in jugoslovanska politika odpre karte. Ta vznik široke javnosti, ki ni več ozka »javnost« tvojcev in samih sebi kritikov našega življenja, je tisto najpomembnejše pri vsem tem, saj predstavlja ponovno potrdilo (po razpravah o ustavnih spremembah), da demokratizacija zares poteka, da ni ostala le na papirju za govore in leporečne dokumente. Na to pa se bodo morali navaditi tudi tisti, ki si demokracijo predstavljajo po starem, kot lepo poslikano kuliso, za katero vlečejo vse niti, v imenu ljudstva sicer, a kot da se ga to prav nič ne tiče.

SIMBOL SLOVENSKE POMLADI

Dolenjski list 19, 11. maj 1989

V

retju, ki smo mu priče zadnje čase, pravimo kar slovenska pomlad, prebujenje in začetek novega življenja. In če po čem, potem je ta pomlad ta trenutek odločilno zaznamovana z dogajanjem okoli zdaj že slovite četverice Janša, Borštner, Tasić in Zavrl. Četverica, ki je v očeh dela jugoslovanske javnosti vohunska združba, v očeh drugega dela pa četverica junakov – med tema skrajnostma je še več nians – ta četverica že nekaj časa ni več samo četverica posameznikov, zapletenih v vojaško sodno politično kolesje. Razmere so jo preoblikovale in dvignile v simbol.

Zato je mogoče, da se desettisočglava množica zgrne na javno zborovanje pod geslom: svoboda četverice je naša svoboda. Tako simbol razumejo. Za del javnosti pa je svoboda četverice zanikanje veljavnih zakonov in reda. Zato je lahko zavzemanje za osvo-

boditev obsojenih hkrati razumljeno in dojeto kot zavzemanje za pravno državo, civilno družbo, suverenost slovenskega naroda, za pokončno držo politike, a tudi kot nedopustno nacionalistično početje, zavajanje množic, nesprejemljiv izpad in podobno. Vse je odvisno od tega, s katerega jugoslovanskega zornega kota simbol gledaš in dojemaš.

Nekdaj je naša družba svoje simbole dojemala enotno. Če jih zdaj tako zelo različno, potem je tudi to eden od dokazov velike razklanosti jugoslovanske družbe. In četverica je potemtakem še globlji simbol, simbol naše razcepljenosti.

Upajmo, da ne bo postala simbol še česa temačnejšega.

TRAVE SO NAM SESTRE, NEBO NAM JE BRAT

Dolenjski list 42, 19. oktober 1989

Te čudovite jesenske dni narava kot bi razsipala vse svoje lepote; gozdovi se kopljejo v morju barv, nebo se bleščeče sinje razpenja nad temnimi obrisi gozdnatih vrhov, njive, pospravljene in zorane, počivajo po dolenjskih pobočjih in ravninah, vode šepetajo pesmi minevanja in iztekanja. Kako lepa jesen!

Toda v tej lepoti so globoke in temne sence. Gozdovi se suše in izginjajo. Visoko v modrinah neba se tanjša ozonski plašč, ki čuva vse živo na svetu pred smrtonosnim sevanjem. Njive so preutrujene in prenasičene s snovmi, s katerimi trgamo iz zemlje več, kot lahko daje. Vode so izmučene in mrtve od odplak. V zraku, mleku življenja, so strupi. Okolje je nevarno preobremenjeno.

Iz teh temnih senc kliče spoznanje: človek je del narave, kar stori nji, naredi sebi. V svetu so temu klicu mnogi prisluhnili in ravnajo drugače, kot so ravnali doslej. Tudi naša ušesa ga slišijo vse bolj in vse jasneje. Ali pa bodo spoznanjem sledila dejanja? Toliko stvari je treba spremeniti, na toliko drugačnih poti stopiti, toliko okorelosti v glavah razgibati, če naj ne bo prihodnost ples smrti okolja in nas samih.

Pravzaprav ni vprašanje, ali naj ravnamo drugače, ali naj naša ravnanja temeljno določa ekološki premislek. Ne! Samo tako lahko še ravnamo, če hočemo preživeti. In to velja že danes za nas tukaj in za ves svet.

KO NI VEČ ENE RESNICE

Dolenjski list 46, 16. november 1989

Konec minulega tedna so se slovenski novinarji, zbrani na 12. Gorjupovih dnevih v Žalcu, s številnimi gosti, politiki in strokovnjaki pogovarjali o položaju novinarstva v sedanjih in jutrišnjih razmerah političnega pluralizma. Nastanek novih zvez, gibanj in strank, odrekanje monopolom, demokratizacija, vse to sili novinarstvo k ponovnemu premisleku o pojmi, kot so avtonomnost, strokovnost, neodvisnost, odgovornost in poštenost na eni ter svoboda in pravica do obveščanja na drugi strani. Medijski prostor se široko odpira in preoblikuje. V večji odprtosti omenjeni pojmi šele dobivajo svojo pravo težo. Doslej so bila množična občila v bistvu odprta le enemu političnemu interesu, ki je imel ob nedeljivi oblasti v svoji lasti tudi vse resnice tega sveta. Partija je prek svojih transmisij, predvsem Socialistične zveze, obvlado-

vala množične medije in jih prek tako ali drugače oblikovane družbene kontrole usmerjala po svojih kaŕipotih. V zadnjem času sicer ne veĉ, poprej pa je tudi s pomoĉjo nekaterih tabujev, z zapiranjem informacij in sebi povŕeĉi razumljeno objektivnostjo odloĉala, kaj, kako in koliko se sme povedati. Svoboda obveŕĉanja in pravica do obveŕĉenosti je veljala ŕele od tistih mejnikov naprej, ki so jih zakoliĉili lastniki resnic. To je seveda notranje oblikovalo in doloĉalo novinarstvo. Sedanje, ŕe bolj pa jutriŕnje razmere zahtevajo drugaĉno novinarstvo, ne veĉ za eno politiko in eno resnico, ter zato nedvomno odgovornejŕe, strokovnejŕe, svobodnejŕe in bolj poŕteno novinarstvo.

POD LASTNO ZASTAVO

Dolenjski list 23, 7. junij 1990

I zmišljeni in drago vzdrževani politični in ideološki konstrukt, ki se mu reče samoupravna socialistična in enotna Jugoslavija, je v 45-letnem spopadanju z resničnostjo obležal poražen. Boj z resničnostjo in zgodovinskim razvojem so bojevale štiri velike zvezne enote: partija, ki je poveljevala, ter njej zveste in poslušne čete: borčevska in mladinska organizacija, Socialistična zveza ter sindikat. Ko se je poveljstvo zaradi hudih razlik v razumevanju stanja in bodoče strategije razšlo, se je iz boja umaknila mladinska četa, umikajo in preurejajo se tudi druge. Tudi sindikat, ki je trobil v boj pod zastavo enotnega in nedeljivega jugoslovanskega delavskega razreda, se je znašel pred enako bolečo in neizprosno resnico, da igra napačno bojno pesem za svoje vrste in da posluša napačna povelja.

Na nedavnem 11. kongresu Zveze sindikatov Ju-

goslavije, ki je bil hkrati tudi 1. kongres Zveze samostojnih sindikatov Jugoslavije, je to spoznanje prišlo več ali manj do veljave. Sindikat je »odkril« staro resnico, da je njegova osnovna naloga boj za boljši položaj delavcev, ne pa podpiranje ideoloških zamisli drugih političnih organizacij ali biti njihova transmisija. Sindikat se je preoblikoval, si zapisal drugačna pravila igre in strategije. Toda ali bo z novim bojnim klicem uspel zbrati razbežale enote in tiste na novo ustanovljene, je še vprašanje.

TURIZEM IN SUVERENOST

Dolenjski list 29, 19. julij 1990

Smo sredi poletja. Dopustniška in počitniška mrzlica je na vrhuncu, sodobno preseljevanje narodov, kot bi turizmu lahko rekli, je v polnem teku. Pri nas imamo nekoliko manj živahen turističen utrip kot prejšnja leta. Vzroki so verjetno različni, nekaj pa ima gotovo opraviti tudi to, da je naša turistična ponudba zastarela. Sodobni turisti so siti zgolj namakanja v morju in v zdravilnih vodah, željni so novih doživetij in podajajo se tja, kjer so jim omogočena. Nova doživetja pa so predvsem doživetja nečesa drugačnega. Razen naravnih lepot in pokrajine, ki so lahko lepo doživetje (kjer še niso preveč očitno onesnažene), bi jim morali ponuditi tudi to, kar je s to pokrajino tako tesno povezano – slovenstvo, se pravi njegovo srčiko slovensko kulturo. Kulturni turizem, ki se vse bolj kaže kot naslednja kakovostna stopnja v razvoju svetovnega turizma, ni

zgolj ogledovanje starin, temveč je spoznavanje kulture nekega okolja v najširšem pomenu te besede, se pravi vse od spoznavanja kuhinje do vrhunskih umetniških dosežkov.

In ker je to poletje pri nas razen s turizmom, znamenovano tudi z bojem za suverenost slovenskega naroda, se kar sama vsiljuje misel, da bi bilo zelo koristno, ko bi znali oboje združevati. Obogatili bi turistično ponudbo, s turizmom bi več iztržili, hkrati pa bi šla v svet glas in vednost o naši samobitnosti, in to glas, ki je bolj prepričljiv, kot je pisanje in politično obiskovanje.

JLA ZOPER PLEBISCIT

Dolenjski list 22, 1991

Slovenski narod je obe svoji državi, nekdanjo in sedanjo Jugoslavijo (ki ji bomo, upajmo, tudi kmalu rekli nekdanja), soustvarjal v senci ognja in meča, prve in druge svetovne vojne. Ko zdaj tretjič stopa na državotvorno pot, prvič na pot svoje resnične, suverene in samostojne države, se ponovno dviga grozeča senca meča. A če je to poprej bil tuji meč, se zdaj grozeče dviga domači meč, meč, ki naj bi Slovence varoval pred sovražnimi silami, ne pa jih sam predstavljal. JLA se hoče, kot je najbolj nazorno videti iz nedavnih dogodkov v Mariboru in na Ptuju, postaviti povprek potu, ki vodi v slovensko samostojnost. Armada (ljudska po vsem tem lahko mirno izpustimo) nima kaj delati ne na ulicah mest in ne v politiki. Njena naloga je obramba pred zunanjim sovražnikom in konec! Kjer so vojaški apetiti drugačni, so na delu sile, ki imajo znano ime in tudi povsem jasno odrejen položaj, ki je odločno zunaj vsake demokracije in daleč pod doseženo stopnjo

delovanja civilizirane družbe. Nikakršno sklicevanje na zakon, ki je bil tako in tako sprejet brez slovenskega soglasja, ji ne daje prostih roki nikakršne pravice stopiti zoper voljo slovenskega naroda in drugih državljanov Slovenije, zoper voljo, ki je bila izpričana na najbolj demokratičen način – s plebiscitom. Pamet bi se pa morala zganiti vsaj v glavah tistih, ki so čelade poslali na pot, s katere se ne morejo vrniti ovenčane s slavo. Tudi če jim bodo natikati lovorjeve vence, jih bo čas hitro odpihal, zgodovina pa bo neizprosno zapisala: bili so okupacijska vojska.

V STOLETJIH LE EDEN

Dolenjski list 26, 1991

Ta teden je nekaj posebnega v slovenski zgodovini, v stoletjih morda le en sam tak. Te dni se Slovenci, manjši evropski narod, prepihan od zgodovinskih vetrov, odločno postavljamo na noge. Tu, med Triglavom in Kolpo, Jadranom in Goričkim, kjer bivamo že stoletja in kljubujemo neprijaznim razmeram, gradimo samostojno in suvereno državo, hkrati ko tkemo povezovalne niti za po vsem svetu tako zelo razpršeno narodno telo. Ta teden sta se v zgodovino zapisala dva datuma: včerajšnji dan, 26. junij 1991, ko je bila slovesno proglašena slovenska državna samostojno, in današnji, 27. junij 1991, ko se je začel ustanovni kongres svetovnega slovenstva.

Z obema dejanjema postajamo Slovenci povsem razpoznavni in določljivi kot eden od samostojnih in suverenih narodov sveta, hkrati ko se čvrsteje povezujemo tudi znotraj naše doslej prostorsko, nazor-sko, politično in še kako drugače razklane, poslej pa

bolj zaokrožene, pluralistično oblikovane skupnosti, v kateri bodo medsebojno spoštovanje, strpnost, sodelovanje in povezovanje krepili slovenstvo. Zanj namreč gre, za to edinstveno in z ničemer zamenljivo zgodovinsko in duhovno bivanje slovenskih ljudi, ki se z državotvornostjo in z vezmi, ki jih spletajo ta čas delegati Svetovnega slovenskega kongresa, dviga iz mednarodne anonimnosti, iz amerištva, avstralstva, argentinstva, italijanstva, avstrijstva in tudi iz jugoslovanstva. Slovenci stojimo na svojih nogah in se ne držimo več za nikogaršnje krilo. Morda nam ta hip, nenavajenim samostojnosti, ni prijetno, a zrelost tako zahteva.

UMIK JLA – PRIHOD RAZUMA

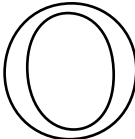
Dolenjski list 30, 25. julij 1991

Nekaj velikih idealov, bolje idolov, smo imeli in smo jih nadvse skrbno loščili in negovali, da so se pol stoletja bleščeče svetili skozi socrealistični balkanski mrak, a so se kljub temu v borih nekaj mesecih sesuli in ugasnili. Med njimi je tudi idol, ki se mu pravi Jugoslovanska ljudska armada. Ko so njeni tanki uničevali imetje slovenskega ljudstva, ko je vojska streljala v to ljudstvo, mu grozila in sejala strah z razkazovanjem in uporabo sodobne vojne tehnike ter temu ljudstvu preprečevala, da bi na poljih poželo sadove svojega dela, je pač plamenica JLA usahnila v tleč krepelc. Toda ta tleči krepelc je ostal hudo nevaren, saj se je Slovenija zaradi minule vojne spremenila v sod smodnika, kjer tleče zadeve nimajo kaj iskati in kjer je vsaka iskra lahko začetek nove vojne katastrofe. Zato je odločitev jugoslovanskega predsedstva, da

se armada umakne s slovenskega ozemlja, nadvse pomembna in pametna politična poteza. Z njo se ne krepijo upanja na mirno urejanje zapletenih problemov samo v Sloveniji, marveč po vsej Jugoslaviji. Ta odločitev je dokaz, da je na Balkanu ob govorici orožja in sile vendarle še možna tudi govorica razuma. Umik JLA iz Slovenije zato lahko vidimo kot prihod razuma.

KLIC K DUHOVNOSTI

Dolenjski list 39, 26. september 1991

d 20. septembra poteka v domovini, izseljenstvu in zamejstvu vseslovenski misijonski kongres, tretji po vrsti in prvi na domačih tleh. Kongres ima sicer v osnovi verski značaj, nedvomno pa je pomemben tudi z vidika širših narodnih interesov.

Dejavnost slovenskih misijonarjev je ena najbolj plemenitih strani v narodovi zgodovini. V času, ko se Slovenci osamosvajamo, je vednost o tem še posebej dragocena kot vezivo narodove samozaveesti. Naši misijonarji niso bili le glasniki vere, marveč tudi širine slovenske duše. Od vsepovsod, kjer so delovali, iz azijskih, afriških in latinskoameriških dežel prihajajo glasovi, ki z občudovanjem govore o njih kot o ljudeh, v katerih ni trohice kolonializma ali vzvišenosti nad drugimi.

V časih, ki nosijo še močne naplavine materialnosti, a hkrati tudi ogroženost dosedanjega materialnega blagostanja, je lahko nam vsem, ne samo

kristjanom, misijonska miselnost spodbuda k večji duhovnosti. Misijonarji so nam lahko zgled zrele odprtosti do drugega in drugačnega, kar na ravni posameznika gradi osnove za resnično demokratično in pluralno družbo, kakršno Slovenci želimo zgraditi. Lahko so nam zgled za krepitev vrednot, kot sta solidarnost in nesebičnost, odprtost za stisko drugih. Te vrednote dvigajo raven medčloveških odnosov in našo družbo bogatijo v najtrajnejšem in najžlahtnejšem pomenu. V tem pogledu lahko vidimo kongres kot prizadevanje, da se vključi v napore slovenskega naroda k duhovni in kulturni prenovi, ki jo samostojnost zahteva. Le taki se bomo Slovenci ustvarjalno vključili v sodobna evropska prizadevanja in prispevali svoj, slovenski kamenček v novi mozaik življenja v Evropi.

PRAZNOVATI ALI NE?

Dolenjski list 26, 1. oktober 1993

Slovenci naj bi bili – tako nas vidijo drugi – bolj vase zaprti ljudje, ki se ne znamo prav veseliti in si dati duška. Če bi sodili po tem, kako smo pospremili drugo obletnico slovenske osamosvojitve in še nekatere druge nedavne obletnice, bi morali dati prav takim klišejskim opredelitvam. Taki pač smo, bi zmignili z rameni. Vendar ne gre samo za veseljačenje in sproščenost, gre za globlje in morda celo usodne stvari. Če so ljudje ob nedavnem dnevu državnosti razobesili le malo slovenskih zastav, če je bilo bolj malo prireditev, če so se še nad tistimi, ki so bile, nekateri zmrdovali, lahko to razumemo kot splošno zadržanost Slovencev do praznovanj, morda celo kot olajšanje, da nam v naši lastni državi ni več treba slaviti vseh mogočih obletnic, kar smo v prejšnji državi bili prisiljeni početi, lahko pa to razumemo tudi kot izgubljanje občutka za pomembnost zgodovinskega spomina, kar pa je seveda precej bolj resna zadeva, nad katero bi se morali

zamisliti. Narod, ki izgublja zgodovinski spomin, je odpisan. Zgodovinski spomin je ob kulturi in še čem izjemno pomembno vezivo narodove identitete, narod brez nje pa je narod brez prihodnosti. Ko bi se Slovenci tako strastno, kot se predajajo strankarskim obračunavanjem in boju za oblast, ukvarjali tudi z obujanjem in krepitevijo zgodovinskega spomina, bi se praznikov veselili, in še marsikaj drugega bi bilo drugače.

CVETI, A NE NA VSEH VEJAH

Dolenjski list 6, 9. februar 1995

Res smo lahko ponosni na našo kulturo. Razcvetela se je, čeprav je slišati veliko prigovorov, da gre težko, da marsikaj ni urejeno, a prigovori so nepogrešljivi spremljevalci slovenske kulture tudi takrat, kadar ji očitno ni šlo ali ne gre slabo. Če pogledamo knjižno produkcijo, število založb, revij in publikacij, število likovnih in muzejskih razstavišč, restavratorsko zagnanost pri obnavljanju kulturne dediščine, pestrost kulturne ponudbe zunaj tradicionalnih ustanov, uveljavitev naših ustvarjalcev in poustvarjalcev v svetu ter pomembna gostovanja tujih ustvarjalcev pri nas, potem je pač treba priznati, da v samostojni Sloveniji kulturi ne kaže slabo. Seveda bi morali še veliko narediti na nekaterih področjih, denimo ukiniti prometni davek na knjige, omogočiti redno slovensko filmsko proizvodnjo, izdatneje pomagati arhivom in

knjižnicam, pospešiti kulturno izmenjavo s svetom in še kaj. Taki načrti niso prazne marnje, saj se Slovenija tudi gospodarsko krepi in ni vrag, da ob pregovorni zavzetosti Slovencev za kulturo ne bo kanil tolar več v te namene.

Povsem nekaj drugega pa je, če na slovensko kulturo pogledamo širše. Lepa podoba se pokaže kot barvita sleparija. Kultura srca je zdrknila skoraj povsem na dno: nestrpnost, nasilnost, nespoštovanje drugih in drugačnih, ravnodušnost do ljudi v stiski, prepirljivost, nemarnost do jezika, papagajsko posnemanje tujih vzorcev, pogoltnost po lahkem in hitrem zaslužku za vsako ceno, malodušnost, vse to je postalo opazen del našega vsakdanjika in se tako rekoč vsak dan potrjuje s samomori, pobijanjem na cestah, hladnokrvnimi tatvinami, zmerjanjem v časopisju ... Vprašajmo se v tem času, ko slavimo kulturni praznik, kdaj bodo tudi zdaj srhljivo gole veje drevesa naše srčne kulture zacvetele!

KAPLJICA ZA KAPLJICO

Dolenjski list 12, 23. marec 1995

Včeraj je bil svetovni dan voda. Generalna skupščina Združenih narodov ga je pred dvema letoma pripisala k ostalim svetovni dnevom, da bi tako opozorila človeštvo na izjemni pomen te naravne dobrine. Voda, predvsem pitna, je namreč tako kot marsikaj drugega na tej naši zemeljski krogli po zaslugi ljudi ogrožena. Vse manj je zdrave in neoporečne pitne vode, vse manj je čistih vodotokov, jezer, vodnih zalog, svetovna poraba vode pa silovito narašča. Pravzaprav ne bi smeli napisati, da je ogrožena voda, ogroženi smo mi. Nesmotrno ravnanje in onesnaževanje tega naravnega vira v končni posledici neusmiljeno udarja nazaj po človeštvu. Razmere so že dolgo zrele za vsestransko ukrepanje. Velikih projektov se bodo lotili strokovnjaki na svetovni in na državnih ravneh, nekaj pa lahko naredi tudi vsakdo od nas, in to ne tako nepo-

membnega. Ravnajmo vsak dan z vodo preiščeno, zavedajmo se njene pomembnosti in omejenosti! Smotrna poraba vode pri domačih opravilih lahko pomaga pri upočasnitvi naraščanja svetovne porabe vode in pripomore k zmanjševanju onesnaževanja voda. Voda ima veliko moč, saj vemo, da kaplja za kapljico izdolbe tudi trdi kamen. Zakaj je ne bi vzeli za zgled? Milijoni kapljic drobnih vsakodnevnih pozornosti v ravnanju z vodo morda lahko spremenijo v tem pogledu žalostno podobo sveta.

VOTLI PRAZNIK?

Dolenjski list 26, 20. april 1995

Dan državnosti je najbrž naš najpomembnejši nacionalni praznik. A če bi se minulo nedeljo po naših krajih in mestih sprehodil kak naključni sprehajalec, denimo kakšen Šved, ki rad izobesi nacionalno zastavo ne samo ob državnih praznikih, ampak tudi ob osebnih praznikih ali družinskih srečanjih, torej po naše »za vsako figo«, bi nikakor ne verjel, da Slovenci praznujejo; tako nepraznično, z le redkimi zastavami okrašena so bila naša mesta in kraji pa tudi nič prazničnega vzdušja ni bilo čutiti. Zakaj tako? Lahko bi v opravičilo in odgovor dejali, da se državniška zavest pri Slovencih pač še ni povsem zbudila in ne čutijo potrebe po prazničnem potrjevanju lastne državnosti. Če je tako, ali smo potem bili pred leti državniško bolj osveščeni, saj je bilo ob državnih praznikih v nekdanji Jugoslaviji proslav, zastav in pompa več kot preveč? Najbrž ne. Le gospodarja so vrli Slovenci poslušali, saj se je vedelo, da lahko »gor plačaš«, če ne

izobesiš zastave. Ob takem premisleku seveda neprijetno zadiši po tisti ostri in neusmiljeni Cankarjevi misli o slovenskem narodu kot narodu hlapcev. A da omilimo neprijetni vtis, velja dodati še nekaj. Konec tedna je bilo nemalo kulturnih in drugih prireditev, mnoge med njimi so bile posvečene dnevu državnosti. Kultura, ki ji država tako skopo reže kruh, se je pokazala kot zvesto in trdno gnezdo, v katerem domuje narodna zavest. Morda se bo sčasoma le preselila v državniško gnezdo kot pri drugih narodih. In potem bo morda za dan državnosti več slovesnega vzdušja z zastavami vred.

JANUSOV OBRAZ NAŠE KNJIGE

Dolenjski list 45, 9. november 1995

Dnevi v prvi polovica novembra so že nekaj časa vsako drugo leto praznični dnevi slovenske knjige, ko v Cankarjevem domu v Ljubljani na slovenskem knjižnem sejmu založniki postavijo na ogled dvoletno slovensko knjižno bero. Letošnji sejem, že 12. po vrsti, se ponša s presežniki, na njem sodeluje največ založnikov doslej in knjižna bera je prav tako ena najbogatejših doslej. Po vsem tem bi lahko sodili, da se slovenski knjigi pišejo krasni dnevi, če bi seveda bilo mogoče v kontradiktornem pojavu, ki se mu reče slovenska knjiga, najti enoznačno resnico. A slovenska knjiga ima kot staro božanstvo Janus več obrazov. Eden je obraz uspešnosti, ki se zdaj smehlja v Cankarjevem domu in smo ga seveda lahko samo veseli. Drugi obraz bolj kislega videza pa je tisti, ki govori o tem, da vse več lepih in dobrih knjig kupuje in bere vse

manj ljudi. Ne gre le za usihanje bralne kulture, ki jo izrivajo vizualni in imaginacijsko nezahtevni mediji, gre tudi za slabšo dostopnost novih knjig tako v zasebnih kot javnih knjižnicah. Prve sploh izginjajo iz slovenskih domov ali pa se zaradi znanih stisk ne dopolnjujejo zaradi predragih knjig, v drugih pa ob ne dovolj skrbnem odnosu države (občin!) prav tako z velikimi težavami nabavljajo nove knjige. Tako Slovenija kljub svoji tradicionalni in skoraj mitični zavezanosti knjigi ne dosega priporočenega mednarodnega standarda, po katerem naj bi prišla ena nakupljena knjiga na štiri prebivalce. Nove in lepe knjige, ki se te dneve bleščijo na razstavnih policah sejma, žal nimajo široko odprtih poti v knjižnice vseh vrst, kjer naj bi dopolnile in zamenjale svoje izrabljene sovrstnice. Navsezadnje je res tudi to, da premnoge knjige, ki so že tam in so na voljo bralcem, niso od branja izrabljene, kot bi lahko bile in kot bi za vse nas, dolgoročno gledano, bilo dobro.

VERJETI STROKOVNJAKOM?

Dolenjski list 46, 16. november 1995

Nuklearka Krško je ponovno v središču zanimanja javnosti in kot je za Slovence že skoraj pravilo, ne združuje naših sil k iskanju najboljše rešitve, ampak povzroča ostre delitve na zagovornike in nasprotnike. Eni in drugi imajo v svojih rokah tehtne argumente, četudi je po tem, ko so se oglasili strokovnjaki, videti, kot da se tehtnica nagiblje njim v prid. Nuklearka je pač tu, z njo smo prisiljeni živeti. Tisti trenutek, ko bi se zares lahko okoljsko osveščeno odločali o bistvenem to pa je, ali jedrsko elektrarno postaviti ali ne je že davno mimo. Kako se je takrat odločalo, vemo. Vemo pa tudi, koliko verodostojnosti je bilo deležno mnenje strokovnjakov. Stroka je večkrat svoja mnenja pisala po političnem diktatu, zato ji javnost ni več kaj pri- da verjela. Ko se zdaj ponovno oglašča, je morda v ljudeh še nekaj tega nezaupanja in ponovno iščejo v

ravnanju strokovnjakov politično ozadje, jedrski lobi in podobno, to pa odjemlje težo njihovim sicer vse pozornosti vrednim argumentom o nesmotrnosti predčasnega zaprtja nuklearke ter o jedrski varnosti tega objekta. Vendar bo treba stroki kar verjeti in ji zaupati. Konec koncev ne zagovarja nič drugega, kot da nuklearko izkoristimo do konca. Ko ji bo potekla življenjska doba, jo bo treba tako in tako zapreti.

PRAZNI ALI POLNI PRAZNIKI

Dolenjski list 52, 28. december 1995

V

teh zadnjih decembrskih dneh, ko si prazniki kar podajajo roko, se ponuja zanimiv premislek: da so se v te dneve strnile bistvene sestavine človekovega bivanja in bitja. Najprej je tu tihota in toplina božičnega večera, ki zajema tako človekovo presežno naravnost kot njegovo povezanost v temeljno človeško združbo, družino. Božiču sledi državni praznik dan samostojnosti, ki zajema posameznikovo povezanost v širšo skupnost, ga navezuje na rodovne korenine in ga opominja na njegovo politično razsežnost. Nazadnje pa pridejo še novoletni prazniki, ki naj bi bili prazniki dobre volje, veselja in optimističnega pogleda v bližnjo prihodnost. Koliko smo se v prazničnih dneh zamislili v njihovo nedvomno globoko sporočilo, je seveda vprašanje, saj se nekako le stežka znebiš vtisa, da je vse skupaj le prazno veseljačenje, nakupovanje daril

in površno in povčezno srečevanje. Če so praznični dnevi taki, potem so tisto, na kar opominja že sama beseda, če jo tako pogledamo so prazni. In kaj mislite, kakšno je življenje, v katerem so celo tisti dnevi, ki naj bi bili nekaj več kot vsakdanjiki, ki naj bi bili kot sidrišča in svetilniki v morju ostalih dnevov?

SMO ODPADKOVNO RAZVITI

Dolenjski list 17, 25. april 1996

Dan zemlje, ki ga 23. aprila po svetu in pri nas praznujemo že več kot dve desetletji, je za naše razmere časovno presenetljivo dobro izbran. To je čas, ko zima neha mahati z repom in se Vesna prijazno smehlja s toplim, cvetja polnim nasmehom ter v srcih prebuja blaga počutja in naklonjenost do narave. To pa je tudi čas, ko je narava brez prizanesljive snežne odeje razgaljena in nam, predno se zagrne v zelenje, kaže rane, ki jih tako brezbržno sekamo vanjo. Če že ne vidimo stanjšane ozonske plasti, izsekanih tropskih gozdov, izginjajočih rastlinskih in živalskih vrst, z vsem mogočim onesnaženega zraka, onesnaženih podtalnic in uničene plodne zemlje, pa se našim očem v tem času za gotovo ne morejo skriti odpadki, ki se kopičijo ob bregovih rek in potokov, po gozdnih vrtačah in grapah ter ob poteh in cestah. To je le vrh lede-

ne gore, ki obsega strahovito količino 8,7 milijona ton odpadkov, ki jih na leto pridela Slovenija. Če po drugem ne, smo po tem že dosegli razviti svet, močno pa zaostajamo za njim, ko gre za ravnanje s temi spremljevalci sodobnega življenja. A da ne bi videli stvari le v slabi luči, je treba povedati, da smo na letošnji dan zemlje končno le dobili osnutek strategije ravnanja odpadkov v naši državi, ki obljublja v tem pogledu okoljsko sodobnejšo in prijaznejšo Slovenijo. Da ne bo ostal mrtva črka na papirju, so prav tako na letošnji dan zemlje pokazali tisoči in tisoči slovenskih državljanov, ki so se kot še nobeno leto doslej lotili čiščenja odpadkov v svoji okolici, in tako dokazali, da okoljska osveščenost javnosti raste. Upajmo, da ne prepozno.

DRŽAVA KOT VREDNOTA

Dolenjski list 26, 27. junij 1996

Ta teden smo praznovali praznik, kakršnega Slovenci prej nikoli nismo mogli - dan državnosti. 25. junija pred petimi leti je namreč slovenska skupščina sprejela temeljno ustavno listino, ustavni zakon za njeno izvedbo in deklaracijo o neodvisnosti, s čimer je Slovenija stopila na samostojno državniško pot. Slovenci tokrat nismo zamudili priložnosti in smo razmere v svetu, ki so bile ugodne za tak korak, izkoristili. V petih letih samostojnosti je naša država svojo državnost učvrstila v mednarodnih okvirih, saj je Slovenija postala članica vseh pomembnih mednarodnih organizacij in stopila tudi na prag Evropske unije ter Nata, hkrati ko v mednarodni skupnosti postaja vse bolj prepoznavna, in to v pozitivnem smislu. Razlogov za zadovoljstvo dovolj. Vendar se prazničnemu počutju, ki se hrani iz spomina na rojstvo naše države,

pratika nekaj nelagodnega. Ob dogodkih in dejstvih osamosvajanja spomin nosi v sebi še nekaj, kar ni tako oprijemljivo, a je bilo enako pomembno kot dejanja sama - enotno skupno voljo. Te zdaj nikakor ne zmoremo več in se po stari in grdi slovenski razvadi grdo gledamo izza vse mogočih plotov.

Ko smo pred petimi leti odločno stopili med tiste narode sveta, ki so polno udejanjeni ne samo kot etnične skupnosti ampak tudi kot moderni politični subjekti s svojo državo, smo vzneseno govorili o uresničenju stoletnih sanj ubogega od tujcev tlačnega in izkoriščanega naroda, ki si poslej, če si besednjak sposodimo pri Cankarju, piše sodbe sam, ne piše mu jih več ne brat ne tujec. Zdaj, ko državo končno imamo, pa je videti, kot da nam ni dosti mar zanj. Res ni mogoče pričakovati veliko državniške zavesti od naroda, ki živi v lastni samostojni državi šele pet let, po drugi strani pa bi jo od naroda, ki je po lastni državi dolgo hrepenel, vsaj poldrugo stoletje, če ne že več, upravičeno pričakovali vsaj toliko, da bi svojo državo čutil kot eno od tistih vrednot, ki presegajo ožino vsakdanjih strankarskih, ideoloških, nazor-skih in kaj vem kakšnih še vse interesov. Včasih je

celo videti, kot da še tako zakoten interesek več velja kot vsem skupen in najširši državniški interes.

DAN SPOMINA IN OPOMINA

Dolenjski list 44, 30. oktober 1996

Predzimski čas, listopad, november. Prihajajo dnevi, ko si jutranja zora in večerna zarja skoraj podajata roko, ko je pot bledega in šibkega sonca prek nebesnega oboka vse krajša. Prihajajo dolge noči s temo in hladom in s slutnjo ledenega diha zime. Polja so prazna, pridelek pobran, drevje je zravvalo veje, odrešene sladke teže sadov, jesenske sape nosijo uvelo listje v barvitem plesu minevanja in konca. Minevanje. Konec. Iz vse pojavnosti sevata in na vrata naših src tiho trka misel: vse enkrat mine, vse se enkrat konča, vsakdo mora nekega dne oditi s tega sveta. Pot življenja vedno in zanesljivo pripelje do temnega roba smrti, kjer se konča. Kaj in če sploh je kaj onkraj, nihče ne ve in ni živim dano nikoli zvedeti. To je čas, ko se spomnimo vseh pokojnih, dragih najbližnjih, prijateljev, znancev. To je čas, ko prižgemo svečke in položimo

cvetje na njihove grobove. Dan mrtvih. Dan spomina, ki z lučjo naše zavesti sega v temni onkraj smrti in ohranja vez z dragimi pokojnimi, in dan opomina, ki nam govori, da smo minljivi v svoji enkratni pojavnosti, a trajni v presežnosti, naj bo to rodovna veriga ali odrešenjska pot.

ALI GRE ZA KORAK NAPREJ?

Dolenjski list 7, 20. februar 1997

Konec tega meseca bomo verjetno končno le dobili vlado. 27. februarja naj bi namreč Državni zbor predvidoma izvolil vlado, kot sta jo v začetku tega tedna oblikovali liberalna demokracija in ljudska stranka s pomočjo upokojenske stranke po kar dramatičnih zapletih, ki so burkali našo politično sceno vse od volitev naprej. Če bo ta vlada dobila v parlamentu zeleno luč, to seveda nikakor še ne bo pomenilo, da je tako posrečeno sestavljena, da so z njo nenadoma vsi zadovoljni. Kaj takega bi bilo neumno pričakovati. Že zdaj je deležna očitkov vseh vrst in jih najverjetneje še bo, a kakorkoli jo že vidimo in razumemo, nečesa pomembnega ob vsem tem ne bi smeli prezreti - vlada, kakršna koli že je in kakršni koli že interesi so jo spravili skupaj (upajmo, da še kakšni drugi poleg volje po oblasti), je vendarle premostila dosedanjo

izrazito blokovsko razdelitev političnih sil, ki je kar lep čas držala slovensko politiko v mrtvem teku. Ali je ta premostitev le začasna ali pa nekoliko trajnejša, bomo kmalu videli. Prav tako bomo lahko kmalu tudi presodili, ali je slovenska politika vendarle stopila kak korak naprej v sposobnosti sklepanja tvornih kompromisov, kar naj bi vladanje v demokraciji predvsem bilo. S prisposodbo rečeno, ali so se politiki pri nas že naučili kaj umetnosti gradnje mostov med nasprotnimi bregovi. Doslej se kot tovrstni graditelji niso prav izkazali, najbrž zato, ker mostovi rušijo logiko zveličavnosti enega samega brega, prav ta logika pa je žal zaradi debelih naplavin preteklosti pri nas še vedno prevladujoča.

KNJIGA JE DARILO

Dolenjski list 16, 24. april 1997

V

čeraj je bil mednarodni dan knjige in avtorskih pravic, ki ga po sklepu generalne skupščine Unesca svet praznuje od leta 1996. Praznik kot nalašč za Slovence, bi lahko dejali. In res ga pri nas praznujemo od začetka, lani prvič z dnevom knjige, letos pa kar s tremi dnevi, posvečenimi slovenski knjigi, kar se vsekakor spodobi za narod, ki je svojo identiteto tako dolgo gradil in ohranjal predvsem s knjigo. Na pobudo Društva slovenskih pisateljev bo tridnevni praznik knjige potekal pod geslom Knjiga je darilo, spodbudilo pa naj bi medsebojno obdarovanje prijateljev, znancev, bližnjih in ljubljenih s knjigo. Posebej za to priložnost naj bi knjigotržci znižali sicer visoke cene slovenskih knjig, da bi bile dostopnejše žal vse preveč plitvemu povprečnemu slovenskemu žepu. Podarimo torej knjigo! Podarimo jo ljudem, ki jih imamo radi, a podarimo si jo tudi samim sebi. Morda jo vsak sam zase še najbolj potrebuje v tem razduhovljenem sve-

tu razvrednotenih vrednot.

Knjiga je zares darilo, ki bogati, je posoda duha za duha. Vendar pa polno zaživi šele takrat, ko jo bremo, ko oživljamo mrtve črke v podobe, čustva in misli, ko smo stvariteljski v najbitnejšem pomenu te besede, ko iz mrtve snovi obujamo duhovni svet in se v njem prepoznamo in najdemo. Če se, če še imamo voljo za branje knjig in če premoremo potrebno bralno kulturo. Če je nimamo več, potem so knjige mrtva, ničvredna darila.

UČENJE ZA VSE ŽIVLJENJE

Dolenjski list 39, 2. oktober 1997

Dejali bi, da o pomenu učenja skoraj ne gre izgubljati besed, saj so bile na to temo prelite reke črnila, vendar pa poznavalci opozarjajo, da večina ljudi to, čemur pravimo učenje, povezuje predvsem s šolo in s prvim življenjskim obdobjem. Ko zapuste šolske klopi, bi nad učenjem najraje naredili križ. Toda kaj takega dandanes ni več mogoče. Svet se strahovito hitro spreminja, razmere pa ljudi silijo, da si že pridobljeno znanje, pa naj bo še tako visoko, povečujejo in dopolnjujejo z novim. Le tako so kos zahtevam časa in, kot je dandanes še bolj jasno kot poprej, tudi konkurenčni na vse bolj zahtevnem trgu delovne sile. Nič ne pomaga: učiti se je treba vse življenje! Uresničevanje tega temeljnega spoznanja pa ne zadeva le posameznika, ampak družbo v celoti, saj je znanje edino resnično zagotovilo napredka. To je med drugim vodilo Evropsko

skupnost, kamor Slovenci poželjivo pogledujemo in upamo, da bomo prej ali slej tudi njeni člani, da je lansko leto razglasila za leto vseživljenjskega učenja, vsakoletne tedne, posvečene temu, pa poznajo v več državah.

V tem pogledu Slovenci nismo narod zamudnikov. Andragoški center Slovenije je že lani pridružil Slovenijo tem državam, ko je pripravil prvi teden vseživljenjskega učenja pri nas. Letos prav te dni ponovno poteka, pestrejši in bogatejši s sedemsto prireditvami in več kot stotridesetimi izvajalci ter prvič tudi pod pokroviteljstvom slovenske vlade, kar se, upajmo, ne bo končalo le s simbolično prisotnostjo in zgolj z moralno podporo pri nadaljnjem razvijanju in uveljavljanju koncepta učenja za vse življenje pri nas. Slovenija mora postati učeče se dežela, še toliko bolj, ker se s sedanjo strukturo izobrazbe prebivalstva ne moremo postavljati pred svetom, vsaj pred tistim ne, v katerega menimo, da spadamo.

SAMO NEKAJ OBROBNEGA?

Dolenjski list 5, 5. februar 1998

Cetudi je kultura širok pojem in zajema tako umetniške kot druge ustvarjalne dosežke človekovega duha, pa je slovenski kulturni praznik še posebej tesno povezan z literaturo in našimi velikimi leposlovnimi ustvarjalci, kar je razumljivo, saj ga navsezadnje praznujemo na dan smrti Franceta Prešerna, prvega in najbolj čaščeneega pesnika na slovenskem Parnasu. Praznujemo že, vendar pa ne vemo, ali ni to postal le prazen zunanji blišč, brez resničnih vsebin in spoštovanja. K take-mu zaključku nas sili več stvari, a vzemimo tokrat v ozir le vprašanje, ali spoštujemo in cenimo naše velike literate vsaj kot tisti bistveni steber, na katerem je ob pomanjkanju lastne državnosti stoletja dolgo slonelo in se ohranjalo slovenstvo. Jih spoštuje v tem smislu vsaj njihova dedinja politika?

Na južnem koncu slovenske dežele lahko kar mir-

ne duše rečemo, da ne. Ko so v Novem mestu v začetku tega leta praznovali 150-letnico prve uprizoritve *Matička*, s katerim je Linhart postavil temelje slovenski dramatiki, je bil kulturni minister Jožef Školč prisoten na tem nedvomno slovensko pomembnem dogodku le kot na vabilu napisan slavnostni govornik, v dolensko prestolnico pa ga ni bilo. In pred kratkim, ko so v Vinici odprli prenovljeno spominsko zbirko ob 120-letnici rojstva pesnika Župančiča, je sekretar ministrstva za kulturo Silvester Gaberšček prav tako ostal napisan le na vabilu. Ne na otvoritev in ne na akademijo, čeprav je bila v Sloveniji to edina večja prireditelj, posvečena obletnici za Prešernom prvemu pesniku dežele, ga ni bilo in z njim vred ni bilo še mnogih drugih predstavnikov slovenske kulture in politike. Pa naj se še kdo zgraža, če delovno ljudstvo vidi v kulturnem prazniku le dan počitka več, v kulturi pa nekaj bolj ali manj obrobnega, za kar se še politiki ne zmenijo.

PESNIK IN NJEGOVO RODNO MESTO

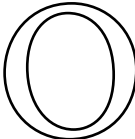
Dolenjski list 23 / 11. junij 1998

U soda umetniškim avantgardistom ni prav dobrotna, za njihove izstope iz tirnic jih nagrajuje z začasno, kratkotrajno slavo, ki je večkrat bolj podobna zgražanju ali čudenju kot pa globokemu občudovanju in razumevanju, kasneje pa jih rada postavi ob rob ali celo potisne v pozabo. Kakšna je usoda novomeškega rojaka Antona Podbevška, najradikalnejšega iz slovenske zgodovinske umetniške avantgarde, se sprašujemo te dni, ko bomo 13. junija zabeležili stoletnico njegovega rojstva. Kar nekaj desetletij je kazalo, da mu je namenjen padec v pozabo, vendar ga je vznik nove slovenske pesniške avantgarde dvignil iz teme molka, o Podbevšku se je spet govorilo in pisalo, izšel je reprint njegove edine pesniške zbirke Človek z bombami, skratka pesnik se je prebil med tiste, ki se opazni in prepoznavni sprehajajo po livadah slovenske-

ga Parnasa. Ali je tak, opazen in prepoznaven, tudi v svojem rodnem mestu, pa bomo videli prav kmalu, že jutri, ko bodo nastopajoče na celi vrsti kulturnih prireditev, pripravljenih v počastitev stoletnice pesnikovega rojstva, pospremili mnogi ljubitelji poezije, mesta in kulture ali pa bo v nastopajoče zijala množina praznih sedežev, kar je prevladujoča značilnost novomeških kulturnih prireditev. Podbevškova poezija bo morebitno novomeško praznino vsekakor preživela, saj je preživela že hujše, kulturna identiteta mesta pa bo imela še eno luknjico več ...

OSEBNA PRAZNIČNA INVENTURA

Dolenjski list 5 / 1999

 Ob slovenskem kulturnem prazniku se v uvodniškem pisanju in razmišljanjih običajno zaziramo v velik pomen kulture za naš narodni obstoj in razvoj, kako smo si kot majhen narod, stoletja brez svoje države, prav s kulturo gradili identiteto in razpoznavnost v svetovni družini narodov. Tokrat stopimo z občih višin na tla k posamezniku. Ali ni tako tudi s konkretnim človekom, Janezom in Marijo, da se pomemben del osebne identitete gradi s kulturo? Če pustimo ob strani ustvarjalna prizadevanja, nas torej na nek način, poleg še marsičesa drugega, seveda, opredeljuje in določa kulturna potrošnja, se pravi tisk, ki ga beremo, filmi in televizijske oddaje, ki jih gledamo, glasba, ki jo poslušamo, likovna dela, ki si jih ogledujemo, oblikovanje prostora in predmetov, v katerem in s katerimi bivamo. Bolj ko je naša kulturna potrošni-

ška košarica prazna, več je najbrž praznine tudi v nas samih in šibkejši so naši osebnostni nosilci. Več ko je v košarici, bogatejši smo.

Pobrs kajmo zatorej v teh dneh pred slovenskim kulturnim praznikom po naših kulturnih potrošniških košaricah in naredimo malo inventuro. Poglejmo, kaj je v njih in česa ni ali če ni morda tako natrpna z malovredno šaro, da v nji ni prostora za kaj vrednejšega! Če pa je košarica prazna, ker za kulturne dobrine preprosto ni denarja, ker je šel za vsakdanji kruh, naj se pošteno zamisli država.

JE RES PREVEČ KULTURE?

Dolenjski list 20 / 1999

Pred več leti, ko smo na uredništvu še redno z anketami ugotavljali, kakšna so mnenja naših bralcev o časopisu, sem med odgovori na vprašanje, česa je v Dolenjskem listu preveč, naletel na trditev, ki se mi je trdovratno zapičila v spomin in se je nikakor ne morem znebiti. Kot nekakšna nadležna žuželka pobrneva v možganih in se ob najrazličnejših priložnostnih trmasto oglašča, enkrat prav obešenjaško humorno, drugikrat z nadihom nekakšne žalostne polresničnosti. Eden od anketirancev je namreč napisal: »V Dolenjcu je preveč kulture!« Preveč kulture, torej. Najbrž res preveč za možakarja, ki je bil v življenju očitno deležen v zelo skopih odmerkih, o čemer je izdajalsko pričala zapisana beseda »kultura«. A kako neki naj bo kulture kje sploh preveč? Kako naj bo preveč nečesa, kar nas plemeniti, bogati v najmanj minljivem naše

minljivosti? Nikakor ne! Kulture ni nikoli preveč, kvečjemu premalo! Ali pač?

Te in prihodnje dni, ko se v Novem mestu, Krškem, Brežicah in še kje dogaja pravi ognjemet kulturnih prireditvev, si ne morem kaj, da ne bi premišljal, ali ne bo kar na devetih od desetih dogodkov prisotna le skromna peščica »potrošnikov kulture«, ali ne bodo dvorane, razstavišča, predavalnice in druga prizorišča bolj prazna kot polna, ali ne bo na prireditvah prevladovala tista nelagodnost zaradi sramu ob dejstvu, da sta število nastopajočih in občinstva skoraj povsem enaka? Kadar je tako, tako pa je žal kar prevečkrat se porogljivo oglasi iz spomina: »Preveč kulture!« In ne gre drugače, kot da prikimam. Da, res, preveč, očitno preveč za naše majčkene kulturne želodčke, skrčene ne od pomanjkanja, ampak od prevladujoče kulturne anoreksije.

KULTURA NAŠA VSAKDANJA

Dolenjski list 5 / 2000

Ker nam vsakdanje pojmovanje kulture v precejšnji meri opredeljuje osrednja osebnost našega leposlovnega obnebjca dr. France Prešeren, se pravi predvsem literatura oziroma knjiga, pogosto pozabljamo, da pojem pokriva mnogo širše področje našega žitja in bitja. Kultura kot žlahtna prvina življenja in ravnanja je seveda še marsikaj drugega, sega pa vse od medsebojnih odnosov do, denimo, obnašanja na cesti. Slovenci se radi trkamo po prsih, češ da smo kulturni narod, vse prevečkrat pa se zdi, da imamo kulturo bolj na jeziku - kar žal ne pomeni, da imamo razvito jezikovno kulturo - kot pa resnično vraščeno v naše življenje. Eksplozija slabega okusa, vladavina podpovprečnosti, nasilnost in nestrpnost v odnosih med ljudmi, ki se odraža tako v katastrofalnem stanju v cestnem prometu kot v delovnih odnosih, če omenimo le to

dvoje, pa brezobzirnost v iskanju ozke koristi, vse to in še marsikaj drugega, kar opredeljuje življenje na sončni strani Alp, opozarja, da bi moralo biti naše trkanje po prsih skromnejše.

Morda ne bi bilo narobe, če bi ob kulturnem prazniku vsaj za trenutek misel obrnili od visokoletečih besed k naši banalni vsakdanjosti in pogledali, kako in kaj je v resnici z našo kulturo v njenem polnem pomenu besede, vsak zase, odkrito in brez slepomišenja. Podarimo si za kulturni praznik pošten in odkrit razmislek o tem, vsak samemu sebi, pa bomo ob tem »egoizmu« vsi bogatejši.

VRNIMO PREŠERNA PREŠERNU!

Dolenjski list 48 / 2000

Zmitologiziranimi osebnostmi je poseben križ – in naš slavljeni poet dr. France Prešeren, čigar dvestoletnico rojstva bomo praznovali to nedeljo, je gotovo ena od njih – saj se pogosto dogaja, da zaradi nenehnega dviganja visoko v oblake, na tukajšnjih in zdajšnjih zemeljskih tleh izpuhtijo in nekako izginejo, ali z drugimi besedami povedano, izprazniijo se in postanejo žrtve klišejskih, šolarskih opredelitev ter s tem življenjsko neprepričljivi, četudi bi seveda zaslužili našo trajno in resnično pozornost. Naj se zatorej namesto množine privzdignjenih besed in tisočkrat izrečenih, do praznega odzvena prežvečenih misli vsaj za to, recimo ji Prešernovo nedeljo v Prešernovem letu, k vsakemu od nas za nekaj hipov vrne pesnikova beseda sama po sebi in naj vsakemu spregovori le s svojo lastno lepoto in močjo, s svojo zdajšnjo prepričljivostjo. Se

pravi, počastimo našega pesnika tudi s tem, da bomo v teh dneh odprli knjižico njegovih Poezij in mu pustili, da nam spregovori tako, kot se je sam odločil najbolj polno in iskreno izgovarjati svojo človeškost, svoj up in strah, svoj pekel in svoje nebo. Vrnimo Prešerna Prešernu, da ga bomo spet lahko imeli tudi zase, takega, kakršen nam lahko iz svojega velikega pesniškega bogastva največ da. In ob tem odkrijmo, ali niso strahoviti informacijski nalivi, ki oblikujejo podobe današnjega sveta, sprali iz nas posluš zanje, odkrijmo, ali je v nas še kaj prave človeške občutljivosti. S Poezijami v rokah nam bo to hitro jasno.

K PREHLADU NAGNJENA KULTURA

Dolenjski list 5 / 2001

Govorjenje in pisanje o kulturi ob slovenskem kulturnem prazniku je sila raznoliko in razvejeno, a vendar v razmišljenih, ki so ta čas za uvodniške stolpce skoraj obvezna, redno naletimo na stalnico, katere svetloba na poseben način izrisuje položaj kulture pri nas. Tovrstno pisanje namreč rada zdrkne v jamranje in žalostinke. Zakaj? Je mar žalobni prizvok v skladu z nekaterimi potezami v slovenskem narodnem značaju in z mitsko podobo zaničevanega, nepriznanega slovenskega kulturnega ustvarjalca ter tako edini pravi ton za praznično pisanje ali pa je morda res odsev stanja, v katerem se nenehoma nahaja kultura ter zato je ni mogoče pred njim zatiskati oči niti takrat, ko kultura praznuje in bi bilo nedvomno veliko primerneje zapisati nekaj slavospevnih besed? S slovensko kulturo je vsekakor izredno tesno povezan občutek

zapostavljenosti in ogroženosti, pa naj ustreza dejanskemu stanju ali ne. Kot pes čuvaj je ves čas na preži prav zato, ker se iz mnogih izkušenj, prejšnjih in zdajšnjih, ve, da so kulturi dobri časi muhasto odmerjeni, da so negotovi in da ob prvi prepisni sapici v proračunskih ali kakšnih drugih mošnjičkih prav kultura prva stakne prehlad. Lahko še tako svečano ugotavljamo in obračamo na vse možne načine temeljno in prastaro resnico, da človek ne živi samo od kruha, na tehtnici praktičnega ravnanja bo skledica s kulturo vedno zletela navzgor, pa naj na drugo položimo še tako banalno in za polno človekovo bivanje še tako nepomembno stvarčico.

POPLAVA JEZIKOVNE NEMARŠČINE

Dolenjski list 12 / 2001

Razmeroma poceni dostopna računalniška tehnologija je omogočila silovit razmah najraznovrstnejših tiskov, kar so s pridom izrabili tudi trgovci in drugi ponudniki različnega blaga ali storitev, ki žele seznaniti in seveda pridobiti morebitne kupce za svojo ponudbo. Bolj ali manj se potrudijo, da so njihovi reklamni tiski slikovno bogati in privlačni, celo oblikovanju posvetijo nekaj pozornosti, četudi ostajajo zvečine v okvirih splošnega (ne)okusa, poskušajo pač tudi z videzom potrditi svojo solidnost. Ko pa gre za jezik - tako nas prepričuje vse preveč reklamnih tiskov, ki jih tako rekoč vsak dan pobiramo iz poštnih nabiralnikov - je skrbnosti konec. Kot da je knjižna slovenščina nekaj, s čimer lahko vsakdo prašiči, kot se mu zahoče, kot da je nekaj poljubnega, vsakomur danega, da z njo ravna po mili volji, kot da ni knjižni jezik eden

najpomembnejših kulturnih dosežkov in kot da prav ta civilizacijska pridobitev ne omogoča najbolj točnega komuniciranja. Kaj vse ne nosijo papirne reklamne poplave, koliko s pravopisom, slovnico in kleno razumljivostjo skreganega smetja! In prav žalostno je, da se jezikovna nemarščina širi tudi na »resnejše« tiske, kot so občinska, društvena in podobna glasila.

Človek bi zamahnil z roko, češ saj gre le za nepomembne drobnarije, ko se ne bi vse pogosteje potjevalo, da jezikovna nemarščina ne ostaja na robu in brez učinkov, pač pa se začne sčasoma in tiho vsiljevati kot pravilo in jezikovna norma, kultiviran jezik pa potiska v stran kot nekaj čudaškega, nazadnjaškega, neživljenjskega, nemodernega.

Knjižni jezik ni cenena dobrina, da bi z njo ravnali tako pišmevuhovsko, ni ga mogoče kar vzeti s trgovske police, če bi se lepega dne le odločili, da ga bomo spet imeli in se z njim dičili kot kulturnen narod, zato ga tudi ne gre kar počez razprodajati ob vsaki priložnosti in za vsak prazen nič.

PRAZNIK ZAVEZE

Dolenjski list 6 / 2002

Jutrišnji dan je na koledarju rdeče zapisan. Torej praznik in dela prost dan, še eden v ljudem prijazni rdeči koledarski vrsti. A vendar bo jutrišnji nekaj posebnega, praznik, kakršnega nimajo drugi narodi. Z njim na Slovenskem že desetletja vsakega 8. februarja počastimo našo temeljno zavezanost kulturi, tistemu duhovnemu torišču, s katerim smo se skozi stoletja v odsotnosti lastne države in politične moči osmišljali in potrjevali kot prepoznava skupnost med drugimi narodi ter vztrajali pri istovetnosti kljub močnim pritiskom, ki so nas hoteli pretvoriti v nekaj drugega od tega, v kar smo se razvijali od komaj še slutene davne karantanske svobode in veličine prek Trubarjevega klica »lubi Slovenci« in Prešernovega genija, ki je potrdil umetniško veljavnost našega sicer zapostavljenega in zaničevanega jezika, do današnjih dni, ko naj bi polno bivali kot Slovenci, enakopraven narod med drugimi narodi tega sveta. Po zaslugi kulture, slovenske kul-

ture! Jutri se spomnimo tega in v praznično odenimo naše razpoloženje. Res je, da smo z vzpostavitvijo lastne državnosti kulturi olajšali bremena nacionalnega samopotrjevanja, vendar ji ga odvzeli nismo. Še kako jo potrebujemo – kulturo, to našo večstoletno zavezo – za varno plovbo na globalizacijskih valovih sedanjosti in prihodnosti.

COPRNIJE Z DNEVOM MRTVIH

Dolenjski list 44 / 2002

V čas pojemajočega jesenskega sonca in hladnih jesenskih sap, prežetih z dihom bližajoče se zime, je postavljen poseben praznik, ko se v nasprotju od vseh drugih številnih praznikov, namenjenih tej ali oni plasti človekovega žitja in bitja, zaziramo onstran naših danosti, v konec življenja, v smrt. Starodaven je ta praznik, zasidran v sivi davnini vznika človekovega samozavedanja in samougledanja, zato se ga drži nekaj spoštljivega in globokega, vsekakor pa nič takega, da bi človek na ta dan razpuščeno veseljačil. V slovenski tradiciji je to spoštljiv čas, ko ljudje okrasijo poslednja domovanja svojih najbližjih, ko prižgejo na grobovih svečke vsem tistim, ki so že onkraj in bivajo z nami le še toliko, kolikor jim odmerjamo prostora v svojih srcih in spominih, kolikor pozabimo nase in se odpremo drugemu. Spoštljiv čas. A kdo ve, če bo tak

ostal. Na valovih globalizacije, ki ima v tem primeru konkretno ime – zaslužek, je v naše kraje privršela noč čarovnic, ki se ji v deželah, kjer je doma, reče halloween. A pri nas se halloween, v anglosaškem svetu sicer otroška zabava, sprevrča v veseljačenje mladih in odraslih, v nekakšen coprniški pust pred dnevom mrtvih. Z nerazumljivo vnemo posajajo ta plevel po slovenski njivi, na kateri se bohota že toliko tujerodnega, da zdaj zdaj na nji ne bo skoraj nič pristnega več.

DAN, DVA ALI VSI?

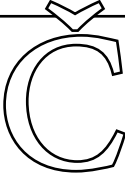
Dolenjski list 49 / 2002

S koraj da ne mine dan, ki bi ne bil posvečen temu ali onemu iz žitja in bitja našega modrega planeta z njegovo po dveh hodečo krono vred. Svoj dan ali teden imajo ogrožene živali, mokrišča, voda, zrak, pa gozdovi, mesta, zgodovinski dogodki, ustanove, znani in manj znani ljudje, celo nebodijih treba nadloge, kot je aids, imajo svoj dan. Slovenci smo jim pridali nekaj svojih. In ker smo kulturni narod – za take se radi imamo, dejstva pa pogosto kažejo drugače – smo tovrstno inflacijo oplemenitili s kulturnimi dnevi. Pred tremi leti se je uveljavljenemu dolgoletnemu kulturnemu prazniku, ki ga praznujemo na dan Prešernove smrti 8. februarja, pridružil še en, in sicer 3. december na dan Prešernovega rojstva, ko naj bi muzeji, knjižnice, galerije in druge kulturne ustanove zastonj odprli vrata za široke množice in jim s kulturnim preprihom prebudili zanimanje za okušanje bogastva raznolikosti slovenske umetnosti in ustvarjalnosti.

Vsekakor dober in lep namen, ki rojeva tudi sadove. Letos se je v akcijo Ministrstva za kulturo vključilo že 115 ustanov, med katerimi jih je kar nekaj tudi z območja širše Dolenjske. Vendar se ob »ta veselem dnevu kulture« prebuja tudi ne prav vesela pomisel. Mnogi svetovni, evropski in podobni dnevi, so dejansko opozorila na usodne primanjkljaje, kot je, denimo, dan Zemlje pravzaprav obupen klic k drugačnemu ravnanju z rodnim planetom. Ali imamo torej Slovenci dva dneva kulture zato, ker se sicer vse premalo zmenimo zanjo in ker preprosto ni vpeta v naše vsakdanje življenje in ravnanje tako samoumevno, kot bi kultura po svoji naravi in poslanstvu pravzaprav morala biti? Odgovorite si na vprašanje, kje ste bili minuli torek na ta veseli dan kulture, in del odgovora bo že tu.

TA VESELE IN TA ŽALOSTNE

Dolenjski list 5 / 2004

e smo decembra na rojstni dan Franceta Prešerna praznovali »ta veseli dan kulture«, potem bi lahko rekli, da na dan njegove smrti, ki je uradno razglašen za slovenski kulturni praznik, praznujemo »ta žalostni dan«. To je sicer le igranje z besedami, a že bežen premislek pokaže, da je v tem poigravanju zrno resnice. Če drugega ne, nam razkriva, da je pogled na slovensko kulturo - bližnji praznik pa je gotovo pravi čas za to - lahko razveseljujoč ali pa ne, če ne bo še najbližje resnici, da se ob pogledu na stanje v naši ljubi kulturi veselje in žalost tako prepletata, da človek ne ve, ali bi se nasmejati ali razjokal.

Po eni strani je naša kultura v bohotnem cvetju, saj se iz leta v leto kar množi število najrazličnejših kulturnih društev, novih knjig izhaja sproti toliko, da jih nihče ne zmore več niti površno prelistati,

najrazličnejših kulturnih prireditvah pa se skozi teden zvrsti toliko, da bi se moral človek deliti kot kakšna ameba, če bi jih hotel vse obiskati ... Skratka, razlogov za veselje nad slovensko kulturo je očitno dovolj.

A če na našo rožo mogoče pogledamo z drugega zornega kota, vidimo, da kulturna društva zvečine životarijo in nastajajo le zato, ker ljudi, ki se želijo ljubiteljsko ali kako drugače ukvarjati s petjem, slikanjem, pisanjem, igranjem ipd., k temu silijo zakonske uredbe. V poplavi novih izvirnih knjig je smetja toliko, da gre bralcu z nekoliko bralnega okusa na smeh in hkrati na bruhanje. Na prenekateri kulturni prireditvi je pogosto na odru več nastopajočih, kot je občinstva v dvorani. In če k vsemu povedanemu dodamo še svinjanje s slovenskim jezikom, ki smo mu priče tako rekoč vsak trenutek in vsepovsod, pa še neustavljiv zmagovit pohod vsakršnega kiča in duhovne revščine v popularni kulturi, potem nismo daleč od solz.

Pa se za naš kulturni praznik od srca veselo razjokajmo!

VANDALSKA NESPAMET

Dolenjski list 11 / 2004

Slovenska arheologija je že deset let v stanju nekakšne alarmiranosti, saj ji je gradnja avtocestnega križa in dogovor, da pred gradbeni stroji rešijo kulturno dediščino, skrito v naših tleh, nasula obilo dela z zavarovalnimi izkopavanji. Ob desetletnici začetka tovrstnih izkopavanj, ki so nas obogatila za več kot sto novih najdišč – mnoga med njimi so prav izjemna in evropsko pomembna – stroka z zadovoljstvom ugotavlja uspešnost velikega projekta in izreden pomen pridobitev, s katerimi so se odprla nova okna v našo preteklost. A brez precej grenkega priokusa ob vsem tem le ne gre. Arheologi se namreč zgroženi in osupli soočajo z vandaliskim početjem, kakršnega po desetletnih velikih in odmevnih dosežkih niso pričakovali. Če se omejimo le na območje Dolenjske, so pri delih na trasi avtoceste na Krškem polju namerno uničili arheološko

najdišče sv. Urh 2, čeprav je bilo znano, da bodo arheologi tam zasadili lopate že v tem mesecu.

Še večji škandal se obeta na Trebanjskem, kjer se ob političnem in še kakšnem lobiranju pripravlja z mednarodnim dogovorom nedovoljen uničevalni poseg v že znano in obstoječe arheološko najdišče. Pritiski, da traso avtoceste speljejo po tako imenovani dolinski varianti, ki jo je stroka odločno in argumentirano zavrnila, so vse hujši in sum, da bo pri tem zmagala nekultura, je vse močnejši. Arheologi ob načelni nesprejemljivosti posega v obstoječe najdišče opozarjajo tudi na neracionalnosti, povezane z dolinsko traso. Odločitev zanjo bi pomenila časovni zastoj dograditve avtocestnega odseka (izkopavanja bi trajala dve do tri leta), zelo velik bi bil tudi strošek zanje, okrog 3 milijarde tolarjev. Dolinska varianta, če bo kljub vsemu izbrana, ne bo grobo povozila le mednarodne konvencije in slovenske stroke, ampak tudi zdravo pamet.

ZAŽIVI ŠELE V ROKAH BRALCA

Dolenjski list 16 / 2004

Svetovni dan knjige, ki ga bodo v mnogih državah sveta praznovali jutri, se je oblikoval iz običaja podarjanja rož in knjige na jurjevo, ki ga tradicionalno gojijo že več kot osem desetletij v Kataloniji. Ta etnična skupnost sicer ni prišla do svoje državnosti, kot smo Slovenci, a se je s svojo kulturno gesto vpisala v kulturno zavest vsega sveta, kar je prav lep dokaz o velikem pomenu kulture za vsako skupnost, za manjšo pa še toliko bolj. Pravzaprav ne čudi, da smo Slovenci svetovni dan knjige razširili na teden knjige, saj je znano, kako globoko smo vezani knjigi in slovenskemu jeziku kot tistemu trdnemu domu, ki je obranil našo istovetnost v jeznih viharjih zgodovine. Ta teden torej knjiga praznuje, slovenska seveda še posebej, ker smo ta čas na zgodovinski prelomnici. Stopamo v evropske povezave, kjer bomo obstali in se razvijali kot prepoznavna

narodna skupnost le ob trdnem samozavedanju, to pa se v mnogočem gradi prav iz ohranjanja in posredovanja vsega tistega, kar zaobsega pojem knjiga, od izročila, jezika in znanja do odpiranja obzorij ter duhovne rasti posameznika in skupnosti. O vsem tem najbrž ni nobenega dvoma. Kot ga ne bi smelo biti, da knjige zgolj z natisom še ne zažive v vsej svoji polnosti. Zares oživijo šele, ko jih vzamemo v roke.

Dopolnimo torej sporočilo dnevov knjige Podarimo knjigo! s Preberimo knjigo!

KULTURA NAŠA PUSTNA MASKA?

Dolenjski list 5 / 2005

Naneslo je tako, da se bosta letos na isti dan srečala kar dva praznika, eden bolj resnobnega značaja, od države postavljen in kot državni označen, drugi nabrito veseljaški, nedržavni, a v izročilu trdno ukoreninjen. 8. februarja si bosta podala roko slovenski kulturni praznik in pustni torek, k praznovanju nas bo torej isti dan vabilo na prvi pogled dvoje hudo različnih, skoraj da nezdružljivih vsebin. Le kako naj pustno šemljeenje in veseljačenje združimo s spominom na smrtni dan Franceta Prešerna, našega pesniškega genija in s slovenstvom do konca prežetega človeka? Kako pustne norčije povezati z zavedanjem - k čemur nas kulturni praznik pravzaprav nagovarja - izjemnega pomena kulture za slovenski narod, saj se je od vsega začetka njegova identiteta potrjevala prav skozi njo? Prepričljivo se sliši, če zapišemo, da ta dva praznika

nimata prav nič skupnega. Ali pa? Z zgodovinskimi prelomnimi dogodki, kot sta pridobitev lastne državnosti in vstop v Evropsko unijo - oboje nas potrjuje kot moderno evropsko nacijo - kultura ni več potrebna v nekdanjem pomenu osrednje točke našega narodnega samopotrjevanja. V tem pogledu je izgubila svoje del svojega večstoletnega poslanstva, kar pa ne pomeni, da je zdaj nepotrebna in brez pomena. Ni morda več edina, zanesljivo pa zaradi več razlogov in posebnosti slovenskega naroda ostaja ena od njegovih pomembnih identifikacijskih točk. Te vloge ji nikakor ne gre odvzeti. Če bomo popustili in prepustili slovensko kulturo močnim globalizacijskim in komercializacijskim pritiskom, se prav to lahko zgodi. Slovenska kultura bo postala kot pustna šema - maska z izgubljeno vsebino. Ljudje so se začeli šemiti v sivi davnini pred več kot deset tisoč leti iz nadvse resnih duhovnih razlogov, za čaščenja prednikov in duhov narave. Stara vera se je davno razkrojila, šeme so izgubile vsebino in postale to, kar pač danes so. Si bosta slovenski kulturni praznik in pustni torek nekoč v prihodnosti lahko podala roki kot enaka praznika?

ODŠEL JE V ZGODOVINO

Dolenjski list 14 / 2005

Minulo soboto zvečer je 84-letni Karol Wojtyła, svetu bolj znan kot papež Janez Pavel II., odšel s tega sveta - in stopil v zgodovino. O tem, da bodo jutri v baziliki sv. Petra v Vatikanu položili k večnemu počitku posmrtnne ostanke ene velikih osebnosti 20. stoletja, nihče ne dvomi, saj je 264. naslednik sv. Petra na prestolu Rimskokatoliške cerkve s svojim delovanjem in karizmatično osebnostjo vtisnil močan pečat tako Cerkvi kot svetu ter osvojil srca milijonov ljudi. Prvi slovanski papež v dvatisočletni cerkveni zgodovini in prvi neitalijanski sv. oče po več kot 450 letih je bil prenovitelj Cerkve, človek dialoga z drugimi cerkvami in krščanskimi skupnostmi, z drugimi verstvi in ljudmi drugačnega prepričanja, zato je popotoval po vsem svetu kot še noben papež pred njim. Kot borca za svetovni mir, kot moža izjemne vere in poguma

ter kot zagovornika socialne pravičnosti, stoječega trdno na strani zatiranih in nemočnih ter v bran svetosti življenja, so ga povsod sprejemali z resničnim spoštovanjem, ki se je ponovno potrdilo ob njegovi smrti, ko se je ves svet zavil v žalovanje.

Nam v Sloveniji ostaja Janez Pavel II. še posebej blizu in v najlepšem spominu. Bil je prvi papež, ki nas je ogovoril v našem maternem jeziku (njegov vzklík mladim v Postojni »Papež 'ma vas rad!« je legendaren). Med prvimi državniki na svetu je priznal našo samostojnost, dvakrat nas je obiskal, v času njegovega pontifikata je bil podpisan sporazum med Slovenijo in Svetim sedežem, potrdil je samostojnost slovenske škofovske konference, za škofo je posvetil trinajst Slovencev in se osebno zavzel za razglasitev škofa Antona Martina Slomška za blaženega.

Janez Pavel II. je bil verski voditelj, politik, tudi umetnik, predvsem pa velik človek. Mnogi se z njegovim trdnim vztrajanjem pri nekaterih vrednotah, ki so v nasprotju s »sodobnostjo«, ne strinjajo. Prav tako mnogim ni bilo prav, ko je po svoji volji pred očmi javnosti star in bolehen usihal, a ta njegov zadnji izziv »sodobnosti« je bil zmagovalen. Starost,

bolezen in smrt je vrnil v celovitost človekovega življenja, od koder so bili izgnani kot moteči toni v prevladujoči vsiljeni podobi mladosti, sreče in lepote ... Kdo ve, katera semena, ki jih je sejal Janez Pavel II., bodo še šla v rast. A že sadovi, ki zorijo, opravičujejo naziv, ki mu ga že dajejo - Janez Pavel Veliki.

PESMI MADE IN HONGKONG?

Dolenjski list 50 / 2005

Reforme, ki jih pripravlja slovenska vlada, so gotovo potrebne, vprašanje pa je, ali so v vsem res dobro premišljene. Še posebej močan pomislek se prebuja, ko ob izrazito ekonomski usmerjenosti motrimo njihovo možno učinkovanje na vse tisto, po čemer smo to, kar smo, se pravi, ko mislimo slovenstvo in slovensko kulturo kot enega temeljev naše istovetnosti. V tem pogledu največ skrbi zbuja nameravana uvedba enotne davčne stopnje, ki naj bi brez izjem veljala tudi za slovenske izvirne knjige. Iz založniških, pisateljskih in drugih kulturnih krogov je slišati zelo zaskrbljene glasove, da to pomeni pravo katastrofo za slovensko založništvo in knjigo. Že tako drage knjige ne bodo le še dražje in še težje dosegljive za ljudi s povprečno debelo denarnico, ampak jih bo, predvsem leposlovnih in nekomercialnih, tudi vse manj, ker za komercial-

no knjigotrško usmerjene založnike sploh ne bodo zanimive, mali založniki, ki so se s tem ukvarjali, denimo novomeška Goga, pa bodo počasi ugašali. Državne subvencije stanja bistveno ne bodo mogle izboljšati, je slišati iz založniških krogov. Slovenski knjigi se torej slabo piše. A ne samo nji. Če črnoglede napovedi držijo, potem se slabo piše tudi vsemu tistemu, kar že stoletja sloni na nji - slovenstvu. Za razliko od marsičesa drugega, kar lahko naročimo drugod, če se tega doma nikomur ne spleča izdelovati, za slovensko izvirno knjigo to ne velja. Slovenskih pesniških zbirk, romanov, novel, črtic, povesti, esejev, razprav, študij in drugega ne moremo naročiti kot avtomobile, belo tehniko, poceni tekstil ali plastične igračke pri Japoncih, Kitajcih, Korejcih ... Če ne bodo naše knjige nastajale tu in jih ne bomo tu izdajali, potem jih pač ne bo. In ne bomo se mogli izgovarjati na druge, kot smo se pogosto, ko smo stoletja živeli v okrilju drugih držav. Z državno samostojnostjo smo v položaju, ko to, kaj bo z nami, ni več odvisno od drugih, ampak predvsem od nas samih.

KULTURA: OKRASJE ALI NUJA?

Dolenjski list 6 / 2006

Medtem ko nam v ušesih še odmevajo praznične besede slavnostnih govornikov, ki so v mnogih krajih po vsej naši domovini te dneve okrog slovenskega kulturnega praznika vzneseno govorili o pomenu in pomembnosti kulture za posameznika in širšo skupnost ter se morda dotaknili tudi kakšnega perečega vprašanja s tega področja, je prav, da mirno gladino jezerca še trajajoče praznične vznesenosti ter lagodne samozadovoljnosti, češ, kulturi smo dali, kar ji gre, nekoliko vzvalovimo z vprašujočo sapico. Ali kulturi res trajno in preudarno posvečamo tisto pozornost, ki si jo zasluži, in ali je zajeta v utrip našega bivanja v meri, kot ga zasluži, oziroma, kot si ga mi sami zaslužimo?

Če je res naša trajna vrednota in eden temeljnih nosilcev slovenstva, se pravi potrjevanja, ohranjanja in zagotavljanja naše specifične prisotnosti v

svetu, je potrebna enako skrbnega in premišljenega ravnanja, kot so ga deležni drugi temeljni dejavniki družbenega razvoja, od gospodarstva pa do prostora, in to tako na državni kot na lokalni ravni. A če damo roko na srce, ne moremo reči, da je tako. Kultura je videti bolj stvar družbenega okrasja kot nuje in ni se mogoče znebiti vtisa, da jo pogosto obravnavamo in jemljemo kot nekaj postranskega. To je morda bolj kot na državni ravni jasno razvidno na lokalni, kjer ob zavzetem komunalnem in podobnem urejanju skoraj praviloma ni čutiti niti malo temu podobne zagretosti za načrtovanje in udejanjanje razvoja kulture, kaj šele za preudarno združevanje in sodelovanje pri zahtevnejših skupnih kulturnih projektih (knjižnica, muzej, revija, gledališče ...). Kot da nam, ko gre za kulturo, na uho ves čas govori prikriti glas: »Za kulturo se bo že nekako poskrbelo. Saj je lepo, če kultura cveti in se razvija, a ni taka žalost, če samo vegetira in krni. Seveda je dobro, če izhajajo izvirni slovenski romani, se snemajo slovenski filmi in nastajajo slovenske skladbe, a če ne, svet zaradi tega vendar ne bo propadel, se bo pa več prevajalo in uvažalo. Ja, čudovito je, da imamo svoj jezik, a če bo

slovenščina shirala v pogovorni jezik za domačim ognjiščem, svet ne bo onemel, navsezadnje bomo kot angleško govoreči in pišoči celo bolj uspešni ...«

Le čigav je ta glas, če ne naš.

VIHAR IZ ZAMAHA METULJEVIH KRIL

Dolenjski list 7 / 2006

Plaz nasilnih protestov je kot silovit požar zajel velik del islamskega sveta. Presenečeni in zgroženi prek medijev iz dneva v dan spremljamo pohode razjarjenih množic po ulicah mest, gledamo goreče zastave evropskih držav, smo priče klicanja smrti in prekletstva nad cele narode, vidimo razdejana evropska veleposlaništva in predstavništva, slišimo grožnje s samomorilskimi napadi in smo priče nemoči pozivov k strpnosti in pameti, ki jih tako presenetljivo zlahka premaguje hujskanje s prilivanjem olja sovraštva na ogenj verskih čustev množic. Vse to se dogaja zaradi - kot se kaže na površju vzročnosti - za nas tako vsakdanje časopisne karikature. V nekaj evropskih časopisih objavljene karikature, predvsem pa karikatura preroka Mohameda s turbanom v obliki bombe s prižgano vžigalno vrvico na glavi, je bil tisti zamah metuljevega kri-

la, ki je sprožil silovit vihar. Množičnost in nasilnost protestov je presenetila in očitno dodatno prestrašila od islamskega terorizma že tako prestrašeni zahodni svet, razpoka med njim in islamskim svetom pa se je še malo razširila in se, kot kaže, počasi pogloblja v prepad, preko katerega bo vse težje postaviti mostove razumevanja.

Premislek zdrave pameti pravi, da živeče v drugih in drugačnih kulturnih okoljih ne bi smele prizadeti stvari, ki jih v skladu s svojimi civilizacijskimi normami, tradicijo in vrednotami počnemo pri sebi doma, v svojem kulturnem okolju, da od zunaj pač nihče nima pravice s silo uravnavati in nam po svojih normah predpisovati uveljavljeni, splošno sprejeti način življenja in razmišljanja. Karikatura, ki z nazorno in udarno govorico podobe opozarja na zlorabo islama v teroristične namene, v kontekstu našega civilizacijskega okolja, v katerem je nastala in kateremu je namenjena, ni nikakršna žalitev verskih čustev muslimanov, je zgolj v zahodnem svetu uveljavljen način izražanja mišljenja. To predstavljati v drugih okoljih kot žalitev verskih svetinj je zloraba verskih čustev in vere, netenje nestrpnosti ter ne-

varna manipulacija z nepredvidljivimi posledicami. Zato so opravičevanja, ki se sipljejo iz ust politikov, prav lahko dvorezen meč, ustvarjanje negotovosti. Zdajšnji ogenj in smrtne grožnje zaradi karikature so prav lahko obet jutrišnjega divjanja in smrtnih groženj zaradi svinjskega mesa na krožniku, kozarca vina na mizi in nepokritih ženskih glav na ulicah.

Če kaj, potem dogodki, o katerih govorimo, nad vse resno opozarjajo, da so strpnost, razumevanje in dopuščanje različnosti, in to v vseh okoljih, nujnost, brez katere zgloboalizirani svet ne bo za nikogar več varen dom.

NE OSTANIMO DOMA!

Dolenjski list 42 / 2006

Najbrž smo po malem že vsi siti retuširanih obrazov kandidatov za župane in občinske svetnike, ki se nam nekaj zadnjih tednov vsiljivo prijazno smehljajo z velikih in manjših panojev na ulicah in ob cestah, pa tega, da nam sipljejo obljub polno besedje na televizijskih ekranih, po radijskih valovih in na straneh časopisov, od tistih s prodano vsako minuto programa ali vsakim centimetrom prostora do tistih, ki se trudijo držati se načel novinarske stroke. Najbrž imamo že dovolj tudi drobnega predvolilnega papirnatega smetja, ki se nam vsak dan siplje iz poštних nabiralnikov, ter drugih podobnih domislic in načinov, ki si jih bolj ali manj posrečeno izmišljajo stranke, liste in samostojni kandidati, da bi nam »pomagali« na volitvah izbrati prave ljudi za vodenje lokalnih skupnosti v naslednjih štirih letih. Ali to predvolilno pi-

sano perje, ki frči naokoli, odločilno usmerja volivce in jim narekuje odločitve, je težko reči, verjetnejši je dvom, da pač ne, a kakor koli že, prenasičenost s politiko, ki nam jo zbuja, nas ne sme nas odvrniti od tega, da v nedeljo ne bi stopili na volišča in ne udejanjili temeljne državljanske pravice, na kateri pravzaprav sloni demokracija. Politika je za koga lahko tudi kurba, kot s krepko poulično besedo pravi ljudska modrost, lahko je komu zaradi intrig, škandalov in škandalčkov ter včasih pritlehnega obračunavanja še tako odvratna in se mu zdi vneto prerivanje okoli političnih korit še tako abotno, je vendarle politika eno od odločilnih orodij oblikovanja našega vsakdanjega življenja in utiranja poti za prihodnost. Zato v nedeljo ne ostanimo doma, pojdimo volit! Izberimo po svoji volji in premisleku tiste, ki jim zaupamo, verjamemo v njihove programe in njihove sposobnosti. Četudi se v predvolilnem razkazovanju zdi, kot da gre za šaljive zadeve, volitve to zanesljivo niso. Da res niso, bomo zanesljivo skusili na lastni koži.

NAJ NE BODO PRAZNIKI PRAZNI

Dolenjski list 51 / 2006

Prišel je tisti čas, ko se z najkrajšimi dnevi in najdaljšimi nočmi v letu ter z zimskim hladom v nas nezavedno prebuja pradavni strah pred ugasnjenjem v temo, a ko se v temačni in neprijazni čas hkrati drami tudi svetloba upanja. V ta najtemnejši del leta - volčje noči so mu rekli naši predniki - nam je starodavno izročilo posejalo luč in veselje praznikov, spokojno radost božiča in veselost praznovanja novega leta. Oba praznika sta najgloblje zaznamovana z radostjo upanja, s tistim notranjim netivom, ki v srcih prižiga čudoviti plamen, katerega moč lahko razsvetli življenje in mu kaže pot naprej. Prihaja torej čas praznikov, čas radosti. Tako vsaj naj bi bilo. A brezglavo dirjanje po trgovinah, nakupovanje desetine in desetine nepotrebnih reči, letanje od enega veseljačenja do drugega, prenajedanje in razmetavanje z jedmi, razsipavanje z obiljem lepih,

a zaradi množine in pomanjkanja pristne človeške toplote praznih besed, pobalinsko pokanje petard in kar je še teh živce parajočih priprav, osredotočenost v egoistično iskanje golih užitkov, vse to ima kaj malo skupnega s polnostjo prazničnega počutja. Če bodo naši praznični dnevi taki, potem jih ne bo prežela osvežujoča notranja radost in z njo polno čutenje bivanja, ampak bodo postali izpraznjenost sama, na kar opominja že sama beseda praznik, če se pomensko nekoliko poigramo z njo. Naj torej ne bodo prihajajoči prazniki prazni!

DODAJMO NEKAJ VSEBINE!

Dolenjski list 16, 19. april 2007

Do konca aprila, ki bo za prenekateroga že in predvsem v znamenju letošnjih vremensko lepih in zaradi razporeditve datumov tudi dolgih prvomajskih praznikov, se bo zvrstilo kar nekaj dnevov, ki nosijo naziv »svetovni dan« in naj bi vsaj za nekaj hipov našo pozornost odvrnili od vsakdanjih osebnih zazrtosti k stvarim, o katerih običajno ne razmišljamo, a so vredne, da se nam misel kdaj pa kdaj vendarle ustavi ob njih. Kar pogledjmo! Do konca aprila se bodo zvrstili: svetovni dan brez avtomobila, svetovni dan Zemlje, svetovni dan knjige in avtorskih pravic, svetovni dan veterinarjev, svetovni dan intelektualne lastnine, svetovni dan varnosti in zdravja pri delu ter svetovni dan plesa. Kar lep zbir pomembnih dnevov. Jasno je, da bodo kljub svojemu visokemu nazivu »svetovni« ti dnevi deležni nekaj pozornosti le v bolj ali manj

ozkih krogih ljudi, pri večini pa bodo izzveneli v prazno z vsemi svojimi dobrimi nameni in poslanstvom vred.

Zdi se, da si je med vsemi še največ domovinske pravice pri nas pridobil svetovni dan knjige in avtorskih pravic. Kulturni svet ga praznuje od leta 1996, ko je Unesco razglasil 23. april za svetovni dan knjige. Ta dan ima namreč simbolni pomen skupnega imenovalca za svetovno literaturo, saj so 23. aprila leta 1616 umrli kar trije literarni velikani: Cervantes, Shakespeare in de la Vega, hkrati pa je to rojstni dan nekaterih drugih avtorjev, kot sta, denimo, Laxness in Nabokov. Zamisel o samem praznovanju knjižnega praznika je veliko starejša in izvira iz Katalonije, kjer so si prebivalci na dan sv. Jurija podarjali knjigo in cvet. Slovenci smo svetovni dan knjige vzeli za svojega že takoj od začetka. Še več, menda edini na svetu smo ga razširili na več dni, tako da konec aprila praznujemo kar slovenske dneve knjige. Letos bodo trajali od 23. do 27. aprila in v tem času se bo v številnih slovenskih krajih in mestih zvrstilo veliko kulturnih prireditev, branje leposlovnih del, pogovori z literati, okrogle mize, predstavitve knjig in

koncerti, založniki pa bodo ponujali v nakup knjige po znižanih cenah. Tako bomo ponovno manifestativno potrdili našo večstoletno globoko zavezanost knjigi, ki je bila za naš maloštevilni narod brez lastne države bivanjsko izjemno pomembna. A dajmo manifestativnosti dodati tudi nekaj vsebine! Kupimo knjigo, podarimo knjigo, a kakšno tudi preberimo in ji dajmo pravo življenje in smisel. Brez bralca je namreč knjiga le mrtva reč.

MEJMO SE FAJN KULTURNO!

Dolenjski list 30, 26. april 2007

Za poletne mesece sicer velja, da so po živiljenjskem utripu bolj umirjeni in ubrani na lagodno počitniško struno, da je to čas, ko se prepuščamo lenobnosti telesa in duha, ko pošljemo skrbi na pašo, a hkrati smo prav v tem času priče presenetljivega vznika kulture in zanimanja zanjo. Tako bi vsaj sodili oziroma nas v to prepričujejo najrazličnejše kulturne prireditve, festivali, ustvarjalnice, delavnice, srečanja in kar je še takega. Skoraj ga ni kraja, ki bi poleti ne zmozel pripraviti kakršnekoli že kulturne prireditve, ve pa se tudi, da so kulturni spomeniki in prireditve osrednje točke, okrog katerih se vrtil turistična ponudba. Videti je, kot da se kultura poleti pomakne z roba, kjer sicer ždi, proti središču našega zanimanja in da se jasneje kot sicer izkazuje za eno od tistih vrednot, h katerim se spleča usmeriti pri iskanju polnosti in lepote

življenja. Videti je tako. A videz pogosto vara in ni treba prav poznavalsko natančno preučevati tega domnevnega kulturnega bogastva in pestrosti, da odkrijemo, da je v njem veliko cenenega, pripravljene- ga za okus, ki je še stopničko nižji od povprečnega množičnega okusa, ter da gre pri mnogih tako ime- novanih kulturnih prireditvah predvsem ali zgolj za zabavo, kulturne vsebine pa so le okrasek. Saj zabava ni nič napačnega, naj se ljudje »majo fajn«, kot se reče v imejlski slovenščini, a naj se ji reče zabava in ne natika tujega perja ...

Z zabavo je žal dandanes tudi tako, da je vse bolj povezana z glasnostjo. Bolj ko je na kakšni priredi- tvi glasno, bolj je menda zabavno. Morda so tisti, ki se veliko »kulturno izpopolnjujejo« na tovrstnih dogodkih, res že malce naglušni, vendar visoke de- cibelne vrednosti le ne bi smele postati neizbežno pravilo. Še manj se zdi potrebno, da se po njem zgle- dujejo v gostinskih lokalih, trgovskih središčih in še kje, kjer se ljudje dandanes zadržujejo, poleti še posebej veliko in radi. Lahko bi rekli, da je tudi tja vdrla kulturno prireditvena vnema, saj smo hočeš nočeš pri nakupovanjih ali pitju kavice kar naprej na

nekakšnih vsiljenih cenenih glasbenih festivalih.

Ja, kulture res ne manjka.

ŠEPETALNICA PRETEKLOSTI

Dolenjski list 25 / 2008

Ta čas, ko se v preobilju neutrudnega kvačkanja tiskanih in elektronskih medijev kot najpomembnejši dogodki zdajšnjega žitja in bitja izpisujejo puhloglava nastopanja junakov resničnostnih šovov ter bolj ali manj uspešna preganjanja za žogo po brezhibno urejenih avstrijskih in švicarskih nogometnih zelenicah, je videti sporočilo, da so v Dolenjskem muzeju v Novem mestu odprli novo stalno arheološko razstavo, skorajda brez teže in kot izgubljeno v hrupni povodnji medijskih rumenih čvekov. Taka je pač usoda glasov, ki prihajajo iz območja kulture. Pa je vendar za to navidezno nepomembnostjo in neopaznostjo nekaj neprimerno večjega in pomembnejšega, kot so na evropskem prvenstvu zabiti goli in razvpita medijska nastopaštva. Ko bodo eni in drugi na krilih svoje plehke lahkotnosti že v kratkem času izginili,

kamor pač izginjajo taki in podobni ništrci, bo razstava v Dolenjskem muzeju še naprej tisti dragoceni prostor, kjer je mogoče prisluhni več kot petindvajsettisočletnemu toku zgodovine na dolenjskih tleh, prostor pripovedi predmetnih ostalin preteklosti o življenju in duhovnih obzorjih nekdanjih ljudstev, ki so živela na naših tleh in pojila prst, iz katere, naj se tega zavedamo ali ne, raste tudi današnji dan. Je in bo prostor soočanja s preteklostjo. In čemu je to sploh potrebno? Prisluškovanje govoric preteklosti je odkrivanje korenin sedanjosti in rasti prihodnosti. Brez te temeljne vpetosti, smo lažji od plev, ki jih odpihne že najrahljša sapica.

DNEVI UPANJA IN VESELJA

Dolenjski list 52 / 2008

V temačne prve zimske dneve, ko sonce potuje po najnižjem in najkrajšem loku preko neba in ko so noči v vsem letu najdaljše, so v našem zahodnem civilizacijskem krogu položeni najbolj radostni in veseli prazniki, božič in praznovanje novega leta. Nikakor ne more biti naključje, da je položena luč upanja in dušnega veselja prav v tisto obdobje leta, ki je v globinah našega kolektivnega spomina iz davnih časov človekove nemoči pred mrazom, temo in pomanjkanjem zapisa no kot čas hudega. Kdaj pa naj bi človek potreboval upanje in poživljajoče občutke veselja, če ne v času, ko je eno ali drugo redko ali ju sploh ni. Dandanes je sicer videti, da se je z božičnimi in novoletnimi prazniki, ki smo jim na Slovenskem dodali še državni praznik, dan samostojnosti in enotnosti, dogaja to, kar je kot nekakšno pravilo zdajšnjosti, da namreč

videz prevladuje nad vsebino, celo da je ostal sploh samo še napihnjeni videz, vsebina pa je izpuhtela ter so zato tudi prazniki - na kar ironično namiguje beseda praznik - postali prazni. Videti je, kot da je poglavitno za polno doživljanje praznikov ob koncu leta nakupovanje vseprek, letanje od veselja do veselja, hrup in lesketanje bleščic ter iskanje užitkov v namiznih, tekočih in vsakršnih drugih zelenih ali spretno vsiljenih dobrotah. Povprašajmo se za hip v teh dnevih, vsak sam zase, ali je to res samo videz.

JEZIK IN KNJIGA, TEMELJA NAŠE KULTURE

Dolenjski list 5 / 2009

Slovenska kultura, ki v teh dneh praznuje, je zaradi več razlogov, od zgodovinskih do demografskih, tako kot le malo katera druga v veliki in pisani evropski družini vezana na jezik in knjigo. Ne nazadnje je datum kulturnega praznika postavljen na dan smrti tistega znamenitega in pomembnega Slovenca, ki se je v narodu proslavil in se za vedno zapisal v njegovo zavest in kulturno istovetnost prav z mojstrskim obvladovanjem jezika in s knjižico poezij. Jezik in knjiga sta bila dolgo edini dom in zatočišče slovenske kulture kot temeljni nosilki naše istovetnosti, zato ju še vedno čutimo - oziroma bi ju morali - kot izjemno pomembni vrednoti in zagotovili našega duhovnega bivanja. V tej luči je gotovo ena najpomembnejših kulturnih pridobitev

letošnjega leta Javna agencija za knjigo Republike Slovenije, ki je začela delovati te dni in naj bi zagotavljala trajne dobre pogoje za vrhunsko ustvarjalnost na področju leposlovja in znanosti ter za večjo dostopnost slovenske knjige, dvigala zavest o pomenu knjige in branja za razvoj posameznika in družbe, skrbela za večjo prepoznavnost slovenskih ustvarjalcev s področja leposlovja in znanstvene publicistike v svetu ter stabilizirala produkcijske razmere. Ustanovitev agencije dokazuje, da nam ni vseeno, kaj se z našo knjigo dogaja tudi danes, ko naj bi imeli v končno udejanjeni slovenski državi trden dom in varno zatočišče ter jezik in knjiga v tem pogledu naj ne bi bila več tako odločilno pomembna. Ob izkazani skrbi za knjigo pa bi kazalo dosledneje in odločneje povsod in vsakokrat, ko se pojavi, zavračati tudi omalovažujoč odnos do slovenščine. Vse več ga je in vtihotaplja se v vse pore našega občevanja s spretno prikritim vsiljevanjem večvrednosti globalistične govornice in v njem skritim prišepetovanjem o slovenščini kot nepotrebni in neuporabni stari šari. Pri tem se ne bi smeli bati očitkov o nacionalistični zaplankanosti, o duhovni pritlikavosti in kar je še

podobnih odzivov na izkazano skrb za položaj slovenščine v javni rabi. Največjo zaplankanost namreč kažejo prav tisti, ki se brezglavo papagajsko obešajo na globalizacijsko istovetnost. Ta je izvotlena praznina, pa naj je na prvi pogled videti še tako imenična in svetovljanska.

POČEN ZVON?

Dolenjski list 6 / 2009

Malo je držav na svetu, ki bi tako kot Slovenija z državnim praznikom potrjevale pomen kulture za svoj »statu inu obstati«, če namesto filozofskega izraza uporabim preprostejše, a jasne besede Primoža Trubarja. Očitno je pomembna vloga, ki jo je in jo ima kultura za obstoj in istovetnost slovenstva jasna v splošni zavesti. En dan v letu smo izbrali, da ga posebej posvetimo kulturi, da opozorimo nanjo, da jo dvignemo iz prepletenosti in večplastnosti vsakdanjega življenja ter se je v luči prazničnega občutja zavemo in jo počastimo. En dan v letu naj bi bila slovenska kultura deležna vesplošne pozornosti in spoštovanja. Pričakovali bi torej, da se bo po deželi slovenski na ta dan govorilo, pisalo, igralo, pelo in plesalo ter predstavljajo vse tisto bogastvo, ki ga je množina ustvarjalcev, poustvarjalcev in mislecev skozi prijazne in neprijazne čase prispevala v zakladno skrinjo slovenske kulture, da bo to res slovenski praznik

kulture, praznik naših ustvarjalnih moči in istosti, da bomo vsaj ta en sam dan v letu brez strahu, da nismo dovolj svetovljanski ali premalo pozorni do drugačnosti, nabirali in uživali cvetje domačega travnika ...

Praznik je mimo, izzvenele so stotere prireditve, mimo je tudi podelitev nagrad najzaslužnejšim kulturnikom, a v trenutnem, še ne prečiščenem občutju mi minuli trenutek slovenske kulture ne poje ne jasno in ne čisto, ampak bolj kot počen zvon. Zdi se mi kot izgubljena priložnost, da bi se ta dan pač »šli slovensko kulturo«, bogato ali revno, odmevno ali neodmevno, uspešno ali neuspešno, slovensko kulturo pač. En dan v letu. Ne bi nas bilo konec ne od ponosa in ne od sramu. Namesto tega pa ... veliko tujega, skomercializiranemu nizkemu okusu všečnega, po dobičkarskih merilih uspešnega in pomembnega. Še podelitev Prešernovih nagrad je bila - kako zgovorno - zavita v holivudarska burleskna oblačila.